

Een gebied in balans

Het gezamenlijke compensatiebod voor het gebied rondom oefenterrein De Haar

24 maart 2026

Samenvatting

De uitbreiding van oefenterrein De Haar heeft grote gevolgen voor Midden-Drenthe. Defensie heeft meer ruimte nodig om Nederland veilig te houden. Dat begrijpen we. Maar inwoners en ondernemers in het gebied merken de gevolgen in hun dagelijks leven. Daarom vraagt Midden-Drenthe om een eerlijke aanpak, goede afspraken en duidelijke compensatie.

De gemeente vindt dat de lasten niet alleen bij de omgeving mogen komen te liggen, terwijl de voordelen voor heel Nederland zijn. In dit document staat wat Midden-Drenthe nodig vindt om mee te kunnen werken aan de uitbreiding.

Direct getroffen

Sommige inwoners en bedrijven worden direct geraakt. Zij moeten bijvoorbeeld verhuizen, verliezen grond of krijgen minder ruimte om hun bedrijf te runnen. Voor hen is het belangrijk dat er snel duidelijkheid komt en dat ze eerlijk worden behandeld. Ze moeten hulp krijgen bij verplaatsing, passende vergoedingen en onafhankelijke juridische ondersteuning. Ook moet er een regeling zijn voor moeilijke of bijzondere situaties die niet in standaardregels passen.

Direct betrokkenen

Er zijn ook mensen die niet hoeven te verhuizen, maar wél veel hinder krijgen. Denk aan geluid, trillingen of verlies van uitzicht. Hun leefomgeving verandert sterk. Ook zij hebben recht op een eerlijke vergoeding, bijvoorbeeld voor waardedaling van hun woning of bedrijf. Schrijnende situaties moeten ook hier worden opgelost met maatwerk.

Het hele gebied

De uitbreiding raakt de hele omgeving. Dorpen willen dat hun leefbaarheid goed blijft. Daarom moet er een leefbaarheidsfonds komen voor projecten zoals dorpshuizen, sport, ontmoetingsplekken en verduurzaming. Daarnaast moet er een gebiedsfonds komen voor economische, recreatieve en ecologische projecten die in samenhang worden aangepakt. Zodat maatregelen elkaar versterken.

Een eerlijke deal

Midden-Drenthe wil meedenken en samenwerken. Maar daar moet wel iets tegenover staan. Directe hinder moet worden beperkt. Mensen die geraakt worden, moeten ruimhartig worden gecompenseerd. Dorpen moeten toekomstperspectief krijgen, met sterke voorzieningen, woningen en een gezonde economie. Een gezamenlijke stuurgroep van inwoners en ondernemers uit het gebied, gemeente, provincie en Rijk moet zorgen voor duidelijke afspraken en goede uitvoering.

Lobbyagenda

De ligging van Midden-Drenthe biedt ook kansen. Door de militaire corridor kan de regio zich ontwikkelen tot een belangrijk woon- en mobiliteitsknooppunt. Daarvoor zijn verbeteringen nodig aan wegen, openbaar vervoer, het station en voorzieningen. Defensie wil helpen om deze punten bij andere ministeries op de agenda te zetten.

Verwachtingen voor Defensie

Midden-Drenthe verwacht dat Defensie:

- een goed gebiedsproces organiseert met echte inspraak;
- duidelijk maakt waar welke hinder komt en afspraken maakt per gebiedszone;
- helder, tijdig en persoonlijk communiceert;
- klachten serieus behandelt en onafhankelijk laat toetsen.

Bestuurlijk voorwoord

De uitbreiding van oefenterrein De Haar is een landelijk besluit dat veel invloed heeft op onze gemeente. Het Rijk heeft vastgesteld dat Defensie meer ruimte nodig heeft om Nederland veilig te houden. Dat begrijpen wij. Maar dit besluit raakt onze inwoners en ondernemers direct in hun dagelijks leven. Voor veel mensen brengt dit onzekerheid, zorgen en ingrijpende veranderingen met zich mee. Dit roept veel emoties op bij de inwoners van het gebied. Dat maakt diepe indruk op ons en wij voelen met deze inwoners mee.

Als gemeente staan wij voor het landsbelang, maar we staan vooral naast onze inwoners. Hun zorgen zijn onze zorgen. Het mag niet zo zijn dat de lasten van een nationale opgave eenzijdig in dit gebied terechtkomen. Daarom vragen wij om duidelijkheid, zorgvuldigheid en een eerlijke en ruimhartige compensatie.

Dit compensatiebod is tot stand gekomen samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. In de afgelopen twee jaar hebben zij in gesprekken en bijeenkomsten hun zorgen, ideeën en verwachtingen met ons gedeeld. Als resultaat hiervan hebben de belangengroepen uit het gebied unaniem steun betuigd aan het compensatiebod. Zij ondersteunen dit bod samen met LTO Noord, provincie Drenthe en gemeente Assen. Hun inbreng vormt de kern van wat nu voorligt en geeft het bod zijn kracht en legitimiteit.

In dit compensatiebod beschrijven we wat volgens ons nodig is om deze grote opgave op een goede manier te kunnen dragen. Het gaat om snelle en heldere oplossingen voor mensen die direct worden geraakt. Om erkenning en compensatie voor inwoners die veel hinder ervaren. En om investeringen in dorpen, voorzieningen, natuur en economie, zodat het hele gebied leefbaar en toekomstbestendig blijft.

We bieden Defensie een uitgestoken hand om samen te werken aan de uitwerking van deze uitbreiding. Dat doen we graag. Maar wel gelijkwaardig, met duidelijke afspraken, transparante communicatie en zichtbare aandacht voor wat hier speelt.

Met dit bod nemen wij verantwoordelijkheid. Voor de mensen die hier wonen, werken en leven en voor het landsbelang. Samen willen we bouwen aan een toekomst waarin veiligheid, leefbaarheid en perspectief in balans zijn.

Burgemeester Jan Zwiars
Wethouder Jan Schipper

Inhoud

Samenvatting	2
Direct getroffen en	2
Direct betrokkenen	2
Het hele gebied	2
Een eerlijke deal	2
Lobbyagenda	2
Verwachtingen voor Defensie	2
Bestuurlijk voorwoord.....	3
1. Een gedeelde verantwoordelijkheid	6
1.1 De aanwijzing en de nationale vraag	6
1.2 Wat de uitbreiding concreet betekent	6
1.3 De unieke positie van Midden-Drenthe	6
1.4 Het gebiedsproces	7
1.5 Leeswijzer	7
2. Compensatie voor direct getroffen en	8
2.1 Verplaatsing van agrarische bedrijven	8
2.2 Grondverlies, pacht en bedrijfsbeperkingen	8
2.3 Voorkomen van schrijnende situaties	8
2.4 Waardedaling	8
2.5 Juridische ondersteuning	8
2.6 Snelheid en perspectief bij herstart	9
3. Compensatie voor direct betrokkenen.....	10
3.1 Beperkingen en gebruiksverlies	10
3.2 Waardedaling	10
3.3 Schrijnende situaties en juridische ondersteuning	10
4. Compensatie voor het hele gebied.....	11
4.1 Leefbaarheidsfonds	11
4.2 Gebiedsfonds	11
4.3 Governance	12
4.4 Monitoring en bijstelling	12
5. Een eerlijke deal.....	13
6. Lobbyagenda Midden-Drenthe	14

6.1 Mobiliteitsknooppunt	14
6.2 Woonknooppunt	14
6.3 Voorzieningen	14
6.4 Volwaardige gesprekspartner	14
6.5 Meer dan een ruimtelijke ingreep	14
6.6 Onze inzet richting het Rijk	15
7. Onze verwachtingen van Defensie	16
7.1 Een volwaardig gebiedsproces	16
7.2 Zonering: hinder eerlijk in kaart brengen	16
7.3 Communicatie: duidelijk, tijdig en persoonlijk	16
Bijlagen.....	17
1. Kernkwaliteiten van het gebied	17
2. Mitigerende maatregelen	18
3. Overzicht wensen en behoeften uit het eigen kleine gebiedsproces	19
4. Overzicht van reacties van de inloopbijeenkomst 5 februari 2026 en beantwoording	22
5. Een breed draagvlak voor een gebied in balans	60

1. Een gedeelde verantwoordelijkheid

De uitbreiding van oefenterrein De Haar stelt Midden-Drenthe voor een grote opgave. Defensie heeft meer ruimte nodig om Nederland veilig te houden. Die noodzaak erkennen wij. De wereld is veranderd en de krijgsmacht moet daarop kunnen reageren. Dat vraagt ruimte, snelheid en duidelijkheid. Tegelijk staat deze ontwikkeling niet los van de mensen die hier wonen, werken en hun toekomst opbouwen. Voor hen is dit geen abstract landelijk besluit, het grijpt diep in op hun dagelijkse werkelijkheid.

Dit document beschrijft wat Midden-Drenthe vraagt in ruil voor die ruimte. Het is geen bezwaar, het is een bod.

1.1 De aanwijzing en de nationale vraag

Met het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) is De Haar aangewezen als locatie voor meerdere militaire behoeftes. Dat vraagt van Midden-Drenthe: ruimte voor extra oefeningen, intensiever gebruik van een historisch landschap en verplaatsing van bedrijven en inwoners die hier al generaties lang gevestigd zijn.

Wij begrijpen dat Defensie niet zomaar een andere locatie kan kiezen. De keuze voor De Haar vloeit voort uit eerdere investeringen, bestaande infrastructuur en nationale veiligheidsafwegingen. Maar de aanwijzing mag niet betekenen dat de lasten eenzijdig lokaal neerslaan terwijl de baten nationaal zijn. Daarom vragen wij om samenwerking, openheid en maatregelen die recht doen aan de omvang van deze opgave.

1.2 Wat de uitbreiding concreet betekent

Oefenterrein De Haar ligt op het grondgebied van zowel Midden-Drenthe als Assen. De uitbreiding van activiteiten raakt daarmee twee gemeenten. Het gaat niet alleen om meer hectares. Het NPRD voorziet ook in intensivering van bestaand gebruik: meer oefeningen, een schietbaan met overkapping, nieuwe helikopterlandingsmogelijkheden en uitgebreide laagvliegzones. Dat heeft gevolgen voor geluid, rust, natuur en recreatie, in beide gemeenten. Daarmee is de cumulatieve opgave groter dan de kaart doet vermoeden. Zodoende worden de mitigerende maatregelen in gezamenlijkheid met gemeente Assen opgepakt.

1.3 De unieke positie van Midden-Drenthe

Midden-Drenthe is groot in oppervlakte, groen in karakter en sterk geworteld in haar dorpen en buurtschappen. Vrijwel nergens in Nederland wonen zoveel mensen zo dicht bij natuur, landbouw en stilte. Deze kwaliteiten zijn waardevol voor onze inwoners en vormen een wezenlijke bijdrage aan de brede welvaart van de regio.

Juist deze kwaliteiten staan onder druk. De gevolgen van De Haar komen bovenop andere grote opgaven: minder uitstoot van stikstof en broeikasgassen, woningbouw, landbouwtransitie. Dat maakt zorgvuldige inpassing essentieel, met oog voor de lange termijn en voor het perspectief van inwoners, ondernemers en het landschap in het gebied. De kernkwaliteiten van het gebied staan uitgewerkt in bijlage 1 en vormen de inhoudelijke onderbouwing van dit bod.

Tegelijk bieden de nationale ontwikkelingen kansen. Defensie heeft aangeboden ons te helpen bij andere ministeries op de agenda te komen. Op basis daarvan is een lobbyagenda toegevoegd aan dit document.

1.4 Het gebiedsproces

Midden-Drenthe heeft een eigen klein gebiedsproces doorlopen. Aan direct betrokken inwoners, agrariërs en organisaties is gevraagd wat zij verwachten van de uitbreiding en van het proces. De gesprekken waren soms emotioneel. Veel inwoners hebben eerder defensieontwikkelingen meegemaakt en ervaren nog steeds de gevolgen of de herinneringen daaraan.¹ Dat maakt het extra belangrijk dat deze ontwikkeling zorgvuldig, eenduidig en met oog voor lokale zorgen wordt vormgegeven.

Een boodschap kwam steeds terug: zorgvuldigheid is niet onderhandelbaar. Inwoners willen helderheid over wat hen te wachten staat, ruimte om vragen te stellen en zekerheid dat hun zorgen serieus worden genomen. Defensie als goede buur, dat is het uitgangspunt.

De wensen en zorgen uit dit proces zijn onveranderd opgenomen in bijlage 3 van dit document. Ze vormen een integraal onderdeel van de verdere gesprekken met het Rijk en Defensie.

1.5 Leeswijzer

Dit document beschrijft onder welke voorwaarden Midden-Drenthe ruimte biedt voor de uitbreiding van De Haar. Maatregelen die hinder beperken beschouwen wij als een juridische vanzelfsprekendheid, die staan in bijlage 2. Dit compensatiebod gaat over wat boven op de mitigerende maatregelen nodig is:

- Hoofdstuk 2: Compensatie voor direct getroffen en;
- Hoofdstuk 3: Compensatie voor direct betrokkenen;
- Hoofdstuk 4: Compensatie voor het hele gebied;
- Hoofdstuk 5: Een eerlijke deal;
- Hoofdstuk 6: Lobbyagenda Midden-Drenthe;
- Hoofdstuk 7: Onze verwachtingen van Defensie.

---

¹ In ons eigen kleine gebiedsproces voor het maken van dit compensatiebod zijn wij door betrokkenen gewezen op de ontwikkeling van het oefenterrein in de jaren '80. Vooral de emoties van toen en de herinneringen. Een van de betrokkenen stuurde ons zijn verslag uit 1986 geschreven in het kader van het vak Ruimtelijke Ordening en Landinrichting, dat deel uitmaakte van het studieprogramma van de Rijks Hogere Landbouw School in Groningen. Met als titel: Een oefenterrein in het gebied De Haar / Laaghalerveen, ja of nee? In het verslag komt duidelijk naar voren dat verontrusting en zorgen in die tijd over de plannen van Defensie ook groot waren.

2. Compensatie voor direct getroffen

De uitbreiding van De Haar raakt een beperkte groep inwoners en bedrijven rechtstreeks in hun woon- en werkplek. Voor hen gaat het om ingrijpende veranderingen: grondverlies, beperkingen in gebruik, verplaatsing van het bedrijf of directe hinder. Voor deze groep is volledige duidelijkheid, tijdigheid en een eerlijke behandeling essentieel. Compensatie gaat niet alleen over geld, het gaat over perspectief en rechtszekerheid. Kortom: eerlijk en ruimhartig.

2.1 Verplaatsing van agrarische bedrijven

Sommige agrarische bedrijven kunnen door de uitbreiding niet op hun huidige plek blijven. Verplaatsing moet zorgvuldig, snel en realistisch worden georganiseerd. Een boer die moet verplaatsen, mag niet jarenlang in onzekerheid verkeren.

Dat vraagt om een concreet traject met heldere stappen, ruimhartige vergoedingen en begeleiding bij het vinden van een nieuwe locatie. Daarbij wordt rekening gehouden met de gezins- en familiesituatie, bedrijfscontinuïteit, al gedane investeringen en de positie van het bedrijf in de keten. Het doel is een toekomstbestendige herstart, niet het afwikkelen van een bedrijf. Ontzorg mensen daarin.

2.2 Grondverlies, pacht en bedrijfsbeperkingen

Niet alle bedrijven worden volledig verplaatst. Sommige verliezen een deel van hun grond of worden beperkt in hun gebruiksruimte. Compensatie moet aansluiten bij het feitelijke verlies, ongeacht of iemand eigenaar, pachter of huurder is.

Grondverlies leidt tot verminderde productie, extra kosten en verstoorde bedrijfsvoering. Een maatwerkbenadering is nodig die recht doet aan de situatie van ieder bedrijf afzonderlijk. Bedrijven moeten kunnen blijven functioneren zonder structurele nadelen door de uitbreiding.

2.3 Voorkomen van schrijnende situaties

Bij elke ruimtelijke opgave ontstaan situaties die niet in een standaardregeling passen. Daarom is een voorziening nodig voor schrijnende gevallen: situaties waarbij inwoners of ondernemers wel degelijk worden geraakt, maar formeel buiten de standaardcompensatie vallen. Deze voorziening moet laagdrempelig zijn en ruimte bieden voor maatwerk. Niemand mag vastlopen door een combinatie van omstandigheden of door het ontbreken van passende regels. Persoonlijke aandacht en flexibiliteit zijn hier cruciaal.

2.4 Waardedaling

Voor direct getroffen die bezit (deels) verliezen, maakt waardedaling onderdeel uit van de schade. Die waardedaling moet ruimhartig worden erkend en gecompenseerd. De procedure moet eenvoudig, onafhankelijk, voorspelbaar en toegankelijk zijn. Waar acute situaties ontstaan, moeten voorschotten mogelijk zijn, zodat gezinnen en bedrijven niet in financiële problemen komen terwijl procedures nog lopen.

2.5 Juridische ondersteuning

De uitbreiding roept juridische vragen op over eigendom, pacht, vergunningen en rechten. Direct getroffen moeten toegang hebben tot onafhankelijke juridische begeleiding. Daarnaast is een terugvalregeling nodig: bescherming voor het geval afspraken veranderen of procedures langer duren dan verwacht.

Een solide terugvalregeling versterkt het vertrouwen en biedt zekerheid in onzekere tijden.

2.6 Snelheid en perspectief bij herstart

Wanneer bedrijven moeten herstarten op een andere locatie, moet dat traject voorspelbaar en snel verlopen. Procedures voor vergunningen en bestemmingsplannen worden waar mogelijk parallel georganiseerd. Eén aanspreekpunt geeft ondernemers overzicht en grip.

Een herstart is zwaar. Juist daarom is tempo nodig, zonder dat zorgvuldigheid verloren gaat.

3. Compensatie voor direct betrokkenen

Direct betrokkenen zijn inwoners, bedrijven en grondeigenaren die direct grenzen aan het oefenterrein en/of duidelijk merkbare overlast ervaren van de militaire activiteiten (zoals geluid, trillingen of zichtbare bewegingen), ongeacht de fysieke afstand tot het terrein. Zij worden niet verplaatst, maar hun omgeving verandert ingrijpend. Buren vertrekken. Bedrijven verdwijnen. Het landschap, de rust en het gebruik van de omgeving waarop zij rekenden, staan onder druk. Voor hen gaat compensatie over erkenning van de hinder, waardedaling en gebruiksbeperkingen die zij ondervinden als gevolg van de uitbreiding. Kortom: eerlijk en ruimhartig compenseren.

De omvang van de hinder verschilt per situatie. Voor sommigen komt de overlast letterlijk in de achtertuin. Voor anderen is de afstand groter. Dat vraagt om maatwerk, zoals beschreven in Hoofdstuk 7.2.

3.1 Beperkingen en gebruiksverlies

Direct betrokkenen kunnen worden beperkt door direct zicht op het terrein, intensieve hinder of nieuwe restricties in de omgeving. Dat raakt niet alleen hun woongenot, maar ook de waarde die voor hen de reden was om juist in dit gebied te gaan wonen of ondernemen. Voor recreatiebedrijven speelt nog iets anders mee: door de uitbreiding kan het beeld van hun gebied als rustige natuurplek onder druk komen te staan. Dat raakt direct aan wat hun plek zo bijzonder maakt. Een camping die haar status als natuurcamping verliest, lijdt reële economische schade. Dat vraagt om maatwerkcompensatie, naast de algemene regelingen.

3.2 Waardedaling

Waardedaling door direct zicht, intensieve hinder of nieuwe beperkingen moet ruimhartig worden erkend en vergoed. De procedure is gelijk aan die voor direct getroffen: eenvoudig, onafhankelijk, voorspelbaar en toegankelijk. En dat geldt ook voor acute situaties. Voorschotten moeten mogelijk zijn, zodat gezinnen en bedrijven niet in financiële problemen komen terwijl procedures nog lopen.

3.3 Schrijnende situaties en juridische ondersteuning

Ook voor direct betrokkenen geldt: niet elke situatie past in een standaardregeling. Daarom moet de voorziening voor schrijnende gevallen en de onafhankelijke juridische begeleiding ook op hen van toepassing zijn, onder dezelfde voorwaarden (zie paragraaf 2.3 en 2.5).

Niemand mag vastlopen door een stapeling van omstandigheden of door het ontbreken van goede regels. Daarom zijn persoonlijke aandacht en maatwerk belangrijk. Direct betrokkenen moeten kunnen rekenen op onafhankelijke juridische ondersteuning. Ook is een stevige terugvalregeling nodig: een vangnet voor wanneer afspraken wijzigen of procedures langer duren dan verwacht. Zo'n regeling geeft vertrouwen en biedt houvast in een periode vol onzekerheden.

4. Compensatie voor het hele gebied

Uit het eigen kleine gebiedsproces kwam één boodschap nadrukkelijk naar voren: als Midden-Drenthe ruimte biedt aan een nationale opgave, moet het Rijk investeren in de leefbaarheid van de dorpen die daar de lasten van dragen. Niet eenmalig, maar langdurig. Inwoners willen erkenning, voorspelbaarheid en ondersteuning die hun dorpen vitaal en toekomstbestendig houdt. Dit hoofdstuk beschrijft hoe dat geborgd wordt.

4.1 Leefbaarheidsfonds

De opgave van Defensie rond De Haar heeft een langdurig karakter. Daarom de ondersteuning ook. Een leefbaarheidsfonds, voor de gehele duur dat Defensie oefent in De Haar, maakt het mogelijk gericht te investeren in projecten die hinder verminderen of kwaliteit van leven versterken. Het fonds biedt ruimte aan initiatieven van dorpsbelangen, bewonersgroepen, maatschappelijke organisaties en lokale ondernemers. Denk aan ontmoetingsplekken, buitenruimte, verduurzaming van dorpsaccommodaties en mogelijkheden voor bewegen en recreatie. De sociale infrastructuur, dorpshuizen, sportverenigingen, scholen, zorgvoorzieningen, staat onder druk door de uitbreiding. Het fonds helpt die druk op te vangen en dorpen aantrekkelijk te houden voor huidige en toekomstige inwoners.

4.2 Gebiedsfonds

Naast het leefbaarheidsfonds richten we een gebiedsfonds op voor duurzame gebiedsontwikkeling. Waar het leefbaarheidsfonds zich richt op het dagelijks welzijn, richt het gebiedsfonds zich op economische, recreatieve en ecologische projecten die integraal worden aangepakt. De meerwaarde zit in samenhang: verschillende opgaven en ruimtelijke claims worden verbonden, zodat maatregelen elkaar versterken.

Inpassing van het oefenterrein in de omgeving

Het landschap rond De Haar is een kwaliteit die behouden moet blijven. Wandel- en fietspaden blijven bereikbaar; waar routes tijdelijk worden beperkt, zijn alternatieven beschikbaar. Herstelwerkzaamheden zijn standaard onderdeel van de gebiedsaanpak. Ecologisch herstel, nieuwe natuurverbindingen en bescherming van rustgebieden versterken natuur en recreatie structureel.

Woningbouw in het gebied

Hooghalen, Laaghalen, Laaghalerveen en Smilde worden sterk getroffen. Dat vraagt om versterking, niet alleen met voorzieningen vanuit het leefbaarheidsfonds, maar ook met nieuwe woningen. We willen nieuwe generaties en de huidige inwoners een thuis bieden in dit gebied.

Op Drentse Grond

De uitbreiding van De Haar zorgt voor onzekerheid bij boeren en inwoners. Zij vragen om duidelijkheid en een toekomst met nieuwe kansen, niet alleen om schadeafhandeling. Op Drentse Grond biedt een perspectief voor boeren in een groter gebied. Een deelproject van Op Drentse Grond, waarbij ook onderwijs is betrokken:

- helpt boeren met nieuwe verdienmodellen;
- onderzoekt hoe landbouw en Defensie grond kunnen delen;
- koppelt lokale voedselproductie aan de door Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties beoogde centrale productiekeuken op het JWF Kazerneterrein in Assen.

Gemeente en provincie werken nu aan een projectplan en financiering. Het doel: een sterk, gezond en toekomstgericht gebied waar landbouw een volwaardige partner blijft.

4.3 Governance

Het leefbaarheids- en gebiedsfonds vragen om organisatievormen die robuust en lokaal verankerd zijn. Een gebiedsorganisatie of stichting, met daarin dorpsbelangen, maatschappelijke organisaties, overheid, inwoners en onafhankelijke experts, zorgt voor transparante en eerlijke verdeling van middelen.

Inwoners hebben invloed op keuzes. Middelen komen terecht waar ze nodig zijn. Een heldere governance-structuur per fonds voorkomt versnippering en zorgt voor consistentie in de uitvoering.

4.4 Monitoring en bijstelling

Een langdurig fonds moet kunnen meebewegen met de werkelijkheid. Periodieke evaluaties en monitoring van hinder, natuur en leefbaarheid, via de brede welvaartsindicatoren, geven inzicht in wat werkt en waar bijsturing nodig is.

Inwoners weten zo dat hun omgeving niet aan haar lot wordt overgelaten. En dat maatregelen worden aangepast als de praktijk daarom vraagt.

5. Een eerlijke deal

De uitbreiding van oefenterrein De Haar is een opgave met grote betekenis. Voor het Rijk een noodzakelijke stap in de versterking van de nationale veiligheid. Voor inwoners en ondernemers in Midden-Drenthe een ingrijpende verandering van hun dagelijkse leefomgeving. Deze twee belangen hoeven niet tegenover elkaar te staan, maar ze vragen wel om een evenwichtige overeenkomst waarin beide kanten worden erkend.

Midden-Drenthe begrijpt het landsbelang en wil constructief bijdragen aan de uitvoering van deze opgave. Tegelijk vraagt de gemeente dat het Rijk erkent dat de gevolgen hier terechtkomen: in de leefomgeving van inwoners, in agrarische bedrijven, in natuur en landschap, en in de sociale structuur van dorpen. Die lasten kunnen niet eenzijdig worden neergelegd in het gebied. Dit compensatiebod maakt helder wat nodig is.

Mitigerende maatregelen beperken hinder zoveel mogelijk, dat is een juridische vanzelfsprekendheid. Direct getroffen worden snel en eerlijk gecompenseerd, met oog voor toekomstperspectief. Direct betrokkenen worden ruimhartig gecompenseerd voor de hinder, waardedaling en gebruiksbepalingen als gevolg van de uitbreiding. Het bredere gebied kan rekenen op langdurige ondersteuning om kwaliteit van leven te behouden en het gebied te versterken. En Midden-Drenthe kan zich, met steun van andere ministeries, ontwikkelen tot een gemeente die klaar is voor de toekomst: met een breed woningaanbod, sterke voorzieningen, een modern mobiliteitsknooppunt, toekomstbestendige landbouw en een vitale economie.

Dit vraagt om samenwerking. Een gezamenlijke stuurgroep, met daarin vertegenwoordigers van inwoners en ondernemers uit het gebied, de gemeente, de provincie en het Rijk, en een meerjarig uitvoeringsprogramma zorgen voor voorspelbare stappen, heldere afspraken en blijvende aandacht voor uitvoering en monitoring. Alle betrokken partijen weten waar ze aan toe zijn en kunnen elkaar aanspreken op gemaakte afspraken.

Midden-Drenthe biedt ruimte voor de nationale veiligheidsopgave. Het landsbelang wordt gediend. In ruil daarvoor vraagt de gemeente een bijdrage in leefbaarheid en toekomst. Dat is de kern van een eerlijke deal.

Met deze uitgangspunten nodigen de vertegenwoordigers van inwoners en ondernemers uit het gebied, de gemeente, de provincie en regionale partners het Rijk en Defensie uit om samen te werken aan een oplossing die recht doet aan alle belangen. Een oplossing waarin veiligheid, leefbaarheid en toekomstperspectief hand in hand gaan.

6. Lobbyagenda Midden-Drenthe

De ontwikkelingen bij Defensie reiken verder dan de uitbreiding van oefenterrein De Haar. In Noord-Nederland ontstaat een strategische militaire corridor die over de A28 en N381 loopt en via het spoor van noord naar zuid beweegt. Midden-Drenthe ligt precies op het kruispunt van deze routes. Die ligging is niet alleen strategisch voor Defensie, ze opent ook kansen voor de regio. Infrastructuur die Defensie gebruikt is robuust, goed onderhouden en altijd beschikbaar. In vredetijd kan die goede infrastructuur direct bijdragen aan de bereikbaarheid van Noord-Nederland.

Defensie heeft aangeboden ons te helpen bij andere ministeries op de agenda te komen. Die kans benutten we.

6.1 Mobiliteitsknooppunt

De ligging van Midden-Drenthe op de militaire corridor biedt perspectief op een volwaardig regionaal mobiliteitsknooppunt. De aansluiting op het spoor maakt het mogelijk bestaande infrastructuur te verbinden met een toekomstbestendige openbaar vervoerslijn. Een modern stationsgebied maakt overstappen eenvoudiger, verkort reistijden en versterkt de verbinding tussen vervoersmodaliteiten. Om dit te realiseren, moet het mobiliteitsknooppunt een plek krijgen in de programmering van ProRail, de provincie Drenthe en het Rijk.

6.2 Woonknooppunt

Vanuit Midden-Drenthe zijn binnen 45 minuten de belangrijkste economische centra van Noord-Nederland bereikbaar: Assen, Emmen, Groningen, Drachten en Zwolle. Dat maakt de gemeente aantrekkelijk voor mensen die in die steden werken maar in een rustige, groene omgeving willen wonen.

De woningbouwopgave sluit hier goed op aan. Uitbreiding in Hooghalen, Smilde, aan de oostzijde van Beilen en op inbreidingslocaties biedt ruimte voor groei die uiteraard moet passen bij de schaal en identiteit van de dorpen. Wonen, werken en mobiliteit versterken elkaar.

6.3 Voorzieningen

Een sterker knooppunt vraagt om voorzieningen die meegroeien. Beilen beschikt al over winkels, gezondheidszorg, sportvoorzieningen en een centrumfunctie voor meerdere dorpskernen. Bij de ontwikkeling van Midden-Drenthe als regionaal mobiliteits- en woonknooppunt hoort versterking van die voorzieningen in de hele gemeente.

6.4 Volwaardige gesprekspartner

Het Defensiedossier geeft urgentie en opent deuren bij ministeries en uitvoeringsorganisaties. Midden-Drenthe wil een volwaardige gesprekspartner zijn in Regio Zwolle, in het NOVEX-gebied Assen-Groningen en in een toeristisch verband dat de recreatieve kwaliteiten beter benut. De gemeente wil deze positie terugzien in nationale en provinciale beleidsdocumenten: de Nota Ruimte, omgevingsvisies en mobiliteitsprogramma's van ProRail, de provincie en het Rijk. Niet incidenteel, maar structureel.

6.5 Meer dan een ruimtelijke ingreep

De uitbreiding van De Haar is een katalysator. Door slim gebruik van de militaire corridor, door Midden-Drenthe te ontwikkelen tot regionaal woon- en mobiliteitsknooppunt en door een duidelijke plek in regionale samenwerking te claimen, ontstaat een helder toekomstbeeld. Midden-Drenthe draagt bij aan nationale veiligheid en benut kansen voor inwoners, economie en leefbaarheid. Partnerschap zoeken. Positie claimen. Samen de regio vooruitbrengen.

6.6 Onze inzet richting het Rijk

Om Midden-Drenthe te versterken als regionaal woon- en mobiliteitsknooppunt zetten we in op:

- Verkeersveiligheid op de A28 en N381 met goede aansluitingen op Midden-Drenthe;
- Een toekomstbestendig mobiliteitsknooppunt in Midden-Drenthe;
- Uitbreiding en modernisering van het stationsgebied;
- Ontsluiting van nieuwe woonwijken via bestaande lokale en regionale infrastructuur;
- Aanleg en verbetering van voorzieningen in de hele gemeente.

We vragen Defensie om een opstap te zijn naar andere ministeries en deze punten actief te agenderen in het rijksbeleid. Midden-Drenthe kan zich ontwikkelen tot een gemeente die klaar is voor de toekomst: met een breed woningaanbod, sterke voorzieningen, een modern mobiliteitsknooppunt en een vitale economie.

7. Onze verwachtingen van Defensie

De vorige hoofdstukken beschrijven wat nodig is: compensatie voor direct getroffen en betrokkenen, langdurige steun voor het hele gebied en een gezamenlijke koers voor de toekomst van Midden-Drenthe. Dit hoofdstuk beschrijft de kaders waarbinnen dat moet worden uitgevoerd. Het zijn geen wensen, het zijn verwachtingen.

7.1 Een volwaardig gebiedsproces

De omvang van deze opgave vraagt om een gestructureerd gebiedsproces waaraan Defensie zich volledig committeert. Een proces van gelijkwaardige samenwerking tussen inwoners, agrariërs, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden. Niet louter voor een inpassingsplan, maar een proces dat ruimte en respect biedt aan kennis en ervaring uit het gebied, aan zorgen die leven en ideeën die kunnen bijdragen aan betere keuzes.

Een goed gebiedsproces signaleert knelpunten vroeg, biedt maatwerk en vindt oplossingen die recht doen aan zowel het nationale als het lokale belang. Het geeft richting en betrokkenheid, en zorgt ervoor dat alle maatregelen logisch samenhangen.

7.2 Zonering: hinder eerlijk in kaart brengen

Defensie oefent in een groot gebied. Die activiteiten veroorzaken hinder: geluid, trillingen, beperkte toegankelijkheid en extra verkeer. Wij verwachten van Defensie dat ze de mate van overlast in kaart brengen aan de hand van zones en daar afspraken aankoppelen die passen bij de daadwerkelijke impact.

De afbakening in zones gebeurt in samenspraak met het gebied, op basis van een combinatie van twee soorten informatie:

1. Te verwachten overlast: dit zijn objectieve gegevens, zoals geluidsberekeningen, oefenroutes, schietrichtingen en de frequentie van trainingen. Deze laten zien waar overlast waarschijnlijk is.
2. De praktische cumulatieve overlast: dit is wat inwoners en ondernemers ervaren, bijvoorbeeld geluid, trillingen, lichtflitsen of het gevoel van onrust door militaire bewegingen, zoals laagvliegen.

Door beide bronnen te combineren ontstaat een eerlijk en herkenbaar beeld van de situatie in het gebied. Het resultaat is een hinderzonekaart. Deze kaart is niet statisch, nieuwe inzichten leiden waar nodig tot bijstelling. Het doel is tot een kaart te komen die helpt om maatwerk te bieden en per zone passende afspraken, ondersteuning en compensatie te kunnen organiseren.

7.3 Communicatie: duidelijk, tijdig en persoonlijk

Onzekerheid is op dit moment de grootste belasting voor inwoners. Wij verwachten van Defensie dat ze communiceren vanuit drie principes:

1. Tijdig: informatie wordt gedeeld zodra stappen bekend zijn. Inwoners worden niet verrast.
2. Toegankelijk: communicatie is begrijpelijk en eenduidig, zonder vakjargon, beschikbaar via meerdere kanalen.
3. Persoonlijk: direct contact met inwoners en ondernemers, afgestemd op de ontvanger en op menselijke toon. Bedrijven die direct worden geraakt, krijgen toegang tot onafhankelijke ondersteuning: juridisch advies en begeleiding bij het beoordelen van gevolgen voor bedrijf of woning.

Afspraken worden nagekomen. Klachten worden zorgvuldig opgevolgd, bij voorkeur via een specifiek loket. Onafhankelijke toetsing wordt georganiseerd waar dat nodig is. Zo bouwen we stap voor stap aan vertrouwen.

Bijlagen

1. Kernkwaliteiten van het gebied

De uitbreiding van oefenterrein De Haar raakt aan wat Midden-Drenthe bijzonder maakt. Rust, ruimte, natuur en een herkenbaar landschap bepalen waarom mensen hier wonen, werken en hun toekomst opbouwen. Deze kwaliteiten zijn geen vanzelfsprekendheid. Ze vragen bescherming, en bij aantasting: compensatie.

Landschap, natuur en duisternis

Het landschap rond De Haar is gevarieerd: bos, heide, zand en veen wisselen elkaar af. Dat afwisselende karakter is niet alleen beeldbepalend, het is ecologisch waardevol. Broedvogels en fauna die afhankelijk zijn van stilte, donkerte en rust hebben dit gebied nodig.

Een groter terrein en intensiever gebruik betekenen zichtbaar militair materieel in het open landschap. Dat verandert de beleving voor omwonenden, wandelaars en fietsers. Laagvliegverkeer, nachtelijke oefeningen en helikopteractiviteit veroorzaken een cumulatieve toename van geluid, trillingen en lichtverstorend. Voor inwoners die bewust in dit gebied wonen vanwege de rust en donkerte is dat een ingrijpende verandering.

Agrarische structuur

De landbouw is geen restfunctie in dit gebied. Agrarische gronden bepalen mede de ruimtelijke structuur van het landschap rond De Haar, de openheid, de percelen, de overgang tussen bos en buitengebied. Dat is een kernkwaliteit van het gebied.

De uitbreiding kost landbouwgrond. Daarmee verdwijnt niet alleen productiecapaciteit, maar ook een structuurbepalend element van het landschap. Dat gegeven weegt zwaar. Het raakt agrariërs direct, maar ook de bredere keten: loonwerkers, leveranciers, afnemers en de lokale voedselstructuur.

Leefbaarheid en sociale samenhang

De impact van de uitbreiding is niet alleen ruimtelijk. Inwoners ervaren onzekerheid, spanning rond mogelijke verplaatsingen en druk door aanhoudende geluidshinder. Voor sommigen is dit een bron van mentale belasting, zeker voor mensen die deze situatie al eerder hebben meegemaakt.

Er is behoefte aan duidelijke communicatie, persoonlijke gesprekken en zicht op tijdlijnen. Het versterken van leefbaarheid vraagt niet alleen ruimtelijke maatregelen, maar ook sociale aandacht en langdurige betrokkenheid. Dorpshuizen, sportverenigingen, scholen en zorgvoorzieningen zijn dragers van het dagelijks leven, en kwetsbaar voor de druk die de uitbreiding met zich meebrengt.

2. Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn geen extraatje, ze zijn juridisch verankerd en vormen de minimale ondergrens van wat Defensie verplicht is te regelen. Ze beperken hinder waar dat kan, herstellen schade en beschermen inwoners en ondernemers tegen gevolgen die zij niet zelf kunnen beïnvloeden. Wij zien deze maatregelen als een logische uitwerking van het juridische proces.

Bufferzones en inwaartse zonerings

Activiteiten die geluid, trillingen, licht of veiligheidsrisico's veroorzaken, worden zoveel mogelijk naar het binnengebied verplaatst. De randen van het terrein, de bufferzones, zijn voor activiteiten met weinig verstoring. Doorlopende monitoring van geluid, licht en trillingen maakt tijdig bijsturen mogelijk. Zo worden dorpen en buurtschappen niet onevenredig belast.

Verkeersveiligheid en bereikbaarheid

Meer oefeningen betekenen meer verkeersbewegingen. Kwetsbare wegen worden aangepast. Er komen duidelijke afspraken over rijroutes voor Defensie, zodat dorpen en landbouwverkeer niet worden verrast door zwaar materieel. Woningen, agrarische bedrijven en percelen zijn altijd bereikbaar. Afsluitingen worden tijdig aangekondigd en zo kort mogelijk gehouden.

Oefenkalender

Inwoners hebben recht op duidelijkheid over wat hen te wachten staat. Een oefenkalender, beschikbaar via een gebiedsapp, maakt inzichtelijk wanneer intensieve oefeningen plaatsvinden, wanneer nachtelijk gebruik is toegestaan en welke periodes rustiger zijn. De kalender wordt tijdig gepubliceerd en periodiek bijgewerkt.

Schade en bedrijfscontinuïteit

Schade door zwaar materieel of tijdelijke afsluitingen wordt snel en laagdrempelig afgehandeld. Bij urgente situaties zijn voorschotten mogelijk. Bedrijfsvoering mag niet vastlopen door onduidelijke afspraken of onverwachte belemmeringen.

Nadeelcompensatie en woningwaarde

Waardedaling van woningen of percelen door verminderde rust, veranderd uitzicht of gebruiksbeperkingen moet worden gecompenseerd. De regeling is toegankelijk, begrijpelijk en eerlijk. Waardedaling blijft nooit stilzwijgend bij inwoners liggen. Leer daarbij van de ervaringen uit het aardbevingsgebied.

Natuur, recreatie en stilte

Een ecologische zonerings beschermt kwetsbare gebieden, zeker in broedseizoenen. Lichtgebruik wordt beperkt. Wandel- en fietsroutes blijven toegankelijk; waar dat tijdelijk niet kan, worden alternatieven geboden. Zo blijft het gebied aantrekkelijk voor inwoners en bezoekers.

Zorgvuldigheid van het proces

Nieuwe wetgeving zoals de Wet op de Defensiegereedheid kan procedures verkorten en daarmee gebruikelijke waarborgen onder druk zetten. Dat maakt zorgvuldigheid in de praktijk des te belangrijker. Inwoners moeten kunnen vertrouwen op duidelijke informatie, heldere afspraken en een aanpak die hun leefomgeving serieus neemt.

3. Overzicht wensen en behoeften uit het eigen kleine gebiedsproces

Opgehaald bij belangengroepen en inwoners.

Thema	Wens / behoefte
Hartenkreten	Focus op belanghebbenden in het gebied — niet op brede regionale projecten.
Hartenkreten	Esgronden - Vanwege de cultuurhistorische waarde zijn de Esgronden beperkt bruikbaar voor Defensie als oefenterrein. Daarom vragen we Defensie het huidig agrarisch gebruik van de Esgronden in stand te houden.
Hartenkreten	Veiligheid voor levende have - Rondom De Haar wonen veel mensen met levende have. Laagvliegbewegingen veroorzaken bij hen stress en kunnen leiden tot paniek, met risico's zoals uitbrekende dieren en schade. Wij vragen Defensie om laagvliegoefeningen tijdig aan inwoners door te geven en het laagvliegen over dieren en stallen te vermijden. Ook vragen we om een ruimhartige afhandeling van schade aan dieren, omheiningen en gevolgschade door uitbrekende dieren.
Hartenkreten	Geen Groningse toestanden
Hartenkreten	Rekening houden met trillingen door helikopters
Gebiedsinstrument	Fonds voor geleden en toekomstige schade / planschade, inclusief nieuwe activiteiten op het terrein
Gebiedsinstrument	Leefbaarheidsfonds voor maatschappelijke voorzieningen (sporthal Hooghalen en Smilde, zwembad Smilde, dorpskracht)
Gebiedsinstrument	Ruimhartig fonds voor compensatie economische schade
Gebiedsinstrument	Snelle uitkering uit leefbaarheidsfonds — niet wachten tot het einde
Gebiedsinstrument	Compensatie waardevermindering woning, bijv. via geluidswerende maatregelen
Dorpen & voorzieningen	Open en zo toegankelijk mogelijk oefenterrein
Dorpen & voorzieningen	Recreatie en sport in combinatie met Defensie (hippische evenementen uit gebied, mountainbiken)
Dorpen & voorzieningen	Gezondheidszorg in dorp verbeteren in samenwerking met Defensie (basiszorg, fysio, maatschappelijke diensttijd)
Dorpen & voorzieningen	Activiteiten voor jeugd op het terrein

Thema	Wens / behoefte
Dorpen & voorzieningen	Dorpshuis Smilde vernieuwen
Dorpen & voorzieningen	Renovatie zwembad en sporthal Smilde
Overlast & schade	Woningen isoleren tegen geluid en trillingen (in schillen, à la Schiphol)
Overlast & schade	Geluidswerende kozijnen en glas
Overlast & schade	Transparantie over laagvliegmomenten (bijv. via app)
Overlast & schade	Inspraak over locatie helikopterlandingsplaats — zo ver mogelijk van bewoners
Overlast & schade	Voortvarende afhandeling verkeersbewegingen bij ingebruikname
Overlast & schade	CO ₂ -compensatie voor oefeningen en helikopters
Landbouw & natuur	Weidse uitzichten behouden, landelijke uitstraling
Landbouw & natuur	Terrein open voor wandelen en fietsen
Landbouw & natuur	Recreatieplas Zuid toegankelijk voor Defensie en inwoners
Landbouw & natuur	Behoud betonpad en toegangswegen
Landbouw & natuur	Bufferzones voor hybride gebruik (blijft van eigenaar)
Landbouw & natuur	Landschapsbeheer op natuurlijke wijze (herder)
Wegen & verkeer	Defensieroutes via Assen-Zuid / A28, niet door dorpen
Wegen & verkeer	Rotonde bij ingang voormalig AZC
Wegen & verkeer	Fietspad Hijken–Hooghalen
Wegen & verkeer	Asserweg 60 km/h, geluidsreductie, parallelweg als fiets(snel)weg
Wegen & verkeer	Veilige oversteekplaatsen (Geelbroekerweg, op- en afritten Asserweg)
Wegen & verkeer	Stil asfalt op Oude Provinciale Weg en A28
Wegen & verkeer	Groene geluidswal A28 van Hooghalen tot afslag Assen-Zuid

Thema	Wens / behoefte
Wegen & verkeer	Goed wegonderhoud en verlichting
Wegen & verkeer	Omleggen Oude Provinciale Weg ter hoogte van voormalig AZC (parallel aan spoor)
Wegen & verkeer	Compensatie wegschade door Defensie-verkeer

4. Overzicht van reacties van de inloopbijeenkomst 5 februari 2026 en beantwoording

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
1	<p>Waardevermindering vergoeden -> hoe wordt dit vastgesteld? Graag duidelijkheid over route. Geluidsmaatregelen. Veiligheidsmaatregelen verkeer -> voetpad aanleg Hooghalen. Open (wandel)gebied en wegen behouden -> Bermverbreeding</p>	<p>De uitbreiding van oefenterrein De Haar (292 ha) is in het NPRD aangewezen; de verdere uitwerking (o.a. inpassing, bereikbaarheid, maatregelen tegen hinder en inrichting) gebeurt in het vervolgtraject binnen een lokaal gebiedsproces met inspraak/participatie. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 64. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Voor waardevermindering en vergelijkbare schadeverwachtingen (bijv. geluid) sluiten reguliere RO-trajecten aan op 'nadeelcompensatie'. Daarnaast zet de gemeente in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakte inwoners (als verzoek aan Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.</p>	<p>Dank voor uw reactie. U benoemt kernpunten: woningwaarde, hinder en bereikbaarheid/veiligheid. Defensie werkt de inpassing en maatregelen verder uit in het gebiedsproces. Wij gebruiken het compensatiebod om deze punten namens inwoners stevig te agenderen richting Defensie, inclusief de route via nadeelcompensatie en onze inzet op Schaal I.</p>
2	<p>Wil graag op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen.</p>	<p>In de Nota van Antwoord staat dat er in de verdere uitvoering opnieuw ruimte is voor participatie en inspraak, waarbij nadere informatie wordt gegeven. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 489.</p>	<p>Gemeente organiseert het platform en terugkoppeling rond het compensatiebod; updates kunnen gekoppeld worden aan mijlpalen in overleg met Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.</p>	<p>Dank voor uw bericht. Het is begrijpelijk dat u updates wilt. Defensie geeft in het vervolgtraject opnieuw informatie- en participatiemomenten. Wij zorgen dat we via onze kanalen de belangrijkste mijlpalen en momenten delen en signalen blijven bundelen.</p>
3	<p>Graag tekening toesturen gebied.</p>	<p>De contour van de uitbreiding (292 ha) staat in het NPRD; verdere detaillering volgt in het lokale gebiedsproces/inpassing. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 64. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Compensatiebod verwijst naar het uitgangspunt dat inzet/maatregelen en fondsen aan gebied en inwoners ten goede moeten komen; kaarten/duiding helpen om dit bespreekbaar te maken. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2</p>	<p>Dank voor uw vraag. De uitbreiding van De Haar is in het NPRD in hoofdlijnen begrensd; de verdere uitwerking volgt in het gebiedsproces. Wij zorgen dat u een leesbare kaart/duiding kunt krijgen voor oriëntatie en gesprek, te vinden op onze website.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
4	<p>Informatie richting Smilde is zeer beperkt. De rand van Smilde grenst aan de Eekhoudswijk. afstand + 1 km. geluidsoverlast bij oefeningen zijn zeer riëel. waarde vermindering van de woning, geluidsisolatie, welzijn dieren. vrijheid om de wegen te gebruiken.</p>	<p>Defensie geeft aan dat aangewezen uitbreidingsrichtingen in samenhang met het bestaande terrein verder worden uitgewerkt binnen een lokaal gebiedsproces met inspraak/participatie; daar komen ook zorgen en inrichting aan de orde. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Voor woningwaarde/isolatie en vergelijkbare schadeverwachtingen: reguliere RO-route 'nadeelcompensatie' + gemeentelijke inzet in Schaal I op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (als verzoek aan Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen dat Smilde/Eekhoudswijk dicht op het gebied zit en dat u zorgen heeft over geluid, dierenwelzijn, bereikbaarheid en woningwaarde. Defensie werkt dit in het gebiedsproces verder uit. Wij brengen deze punten nadrukkelijk in via het compensatiebod en blijven zorgen dat informatie ook voor Smilde goed vindbaar en bespreekbaar is.</p>
5	<p>Blijven de wegen openbaar ook voor duo fietsen / rolstoelfietsen. Met de rolstoelfiets kan ik nu niet over het oefenterrein. Als 't oefenterrein groter wordt, wordt de mogelijkheid om een rondje te fietsen op rolstoelfiets een stuk kleiner. Graag meer toegankelijk!</p>	<p>In de Nota van Antwoord staat dat in het lokale gebiedsproces ook de inrichting van het terrein aan de orde komt; toegankelijkheid/openstelling is daar onderdeel van de uitwerking. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>In het compensatiebod is 'inpassing/gebied' een thema waarvoor de gemeente inzet wil organiseren; toegankelijkheid kan als concrete wens worden ingebracht richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw concrete punt. Toegankelijkheid en routes voor (rolstoel)fietsen zijn belangrijk. Defensie werkt inrichting en gebruik verder uit in het gebiedsproces. Wij nemen dit mee als duidelijke wens voor het inpassingsgesprek.</p>
6	<p>Wens ontwikkel het voormalig AZC terrein tot woonwijk. Ronde in de oude provinciale weg. Snelheid ter plaatse van de woonwijk naar beneden (50)</p>	<p>Dit betreft vooral lokale ruimtelijke/infra-keuzes (gemeente/provincie). In het NPRD/Nota van Antwoord wordt vooral de uitbreiding/inpassing van De Haar uitgewerkt; dit punt kan hooguit als gebiedswens worden meegenomen in vervolgesprekken. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Als gebiedswens kan dit in het kader van leefbaarheid/gebiedsagenda worden genoemd, maar het compensatiebod is primair een inzet richting Defensie (geen besluit). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. De gemeentelijke visie voorziet geen woningbouw op het AZC terrein.</p>	<p>Dank voor het meedenken. Uw punten gaan over woningbouw en verkeersinrichting. Dat valt vooral onder lokale planvorming en partnerschappen. Wij nemen dit mee als gebiedswens in het bredere gesprek over leefbaarheid en omgeving, mits niet in tegenspraak met de gemeentelijke door de raad vastgestelde visies.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
7	<p>aandacht voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geluidsoverlast van A28 - verkeersnelheid (te groot) weg vanuit Hooghalen richting Smilde 	<p>In het vervolgtraject worden effecten en maatregelen verder uitgewerkt; stapeling van hinderbronnen kan als aandachtspunt in het gebiedsproces worden besproken. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Compensatiebod zet in op hinderbeperking/maatregelen en inzet op leefbaarheid in kernen (als verzoek aan Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw aandachtspunten. U benoemt geluid en verkeersveiligheid als belangrijke thema's. Defensie werkt de inpassing en maatregelen verder uit; wij nemen dit mee in onze inzet via het compensatiebod en in de bundeling van signalen voor het overleg.</p>
8	<ul style="list-style-type: none"> - Ik ben direct aanwonende uitbreiding en zoek geen compensatie in woningverbetering maar in geld - Ik verwacht veel droneverkeer boven onze woning en dat geeft overlast 	<p>Drone/laagvlieg- en oefenintensiteit worden niet op woningniveau vastgelegd in het NPRD; de verdere uitwerking gebeurt in het vervolgtraject/gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Gemeente zet in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (als verzoek aan Defensie); vorm (geld/maatregelen) is onderdeel van dat gesprek. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u als direct omwonende duidelijkheid wilt over mogelijke drone-/vliegbevingen en over de vorm van compensatie. Defensie werkt het gebruik verder uit; wij nemen uw voorkeur en zorgen mee in onze inzet via Schaal I richting Defensie.</p>
9	<p>Wat ik mis is dat er geen compensatie expliciet genoemd wordt in de regeling. Het gaat ons om waardevermindering. Ons zou het helpen als de OZB flink naar beneden gaat dan kunnen we bij Defensie aanklaarten dat onze woning minder waard is en dit compenseren</p>	<p>Woningwaarde/WOZ/OZB wordt niet 'vastgesteld' via MER; de RO-route voor schade/nadeel loopt via nadeelcompensatie in ruimtelijke besluitvorming. (Proceslijn; details niet uitgewerkt in NPRD-tekst.) Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 64.</p>	<p>Compensatiebod zet de inzet neer om waardedaling en vergelijkbare nadelen in Schaal I te adresseren richting Defensie (ruimhartig individueel). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.</p>	<p>Dank voor uw suggestie. We begrijpen dat u zoekt naar een duidelijke route om waardedaling te onderbouwen. In ruimtelijke procedures bestaat daarvoor de route van nadeelcompensatie. Daarnaast zet de gemeente via Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie (als verzoek aan Defensie).</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
10	Wat ik mis in het concept compensatie voorstel is de verwachte waarde daling van in de buurt liggende woonhuizen en/de. Compensatie hiervoor wordt niet genoemd. Zeker gezien de stellingname van defensie dat de 5% waardedaling wordt voorkomen/vergoed	In het NPRD is de uitbreiding aangewezen; de uitwerking van gevolgen en routes voor nadeel volgt in het vervoltraject. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 64. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Gemeente zet in op Schaal I: ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (waaronder woningwaarde/vergelijkbare nadeelvragen), als verzoek aan Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw punt. Woningwaarde is voor veel inwoners een kernzorg. De formele route in RO-trajecten heet nadeelcompensatie. Daarnaast zet de gemeente via Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie richting Defensie. Uw signaal gebruiken wij om aan te dringen op duidelijke spelregels en uitleg.
11	Er is geen straatverlichting op de Eekhoutswijk en dat moet zo blijven. Bij vaststelling van de WOZ waarde voor 2026 of 2027, de impact van het nieuwe oefenterrein meenemen en specifiek benoemen	Licht/donkerte is een inpassings-/omgevingsvraag; de inrichting komt terug in het gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod kent een spoor voor leefbaarheid/gebiedsinpassing; 'donkerte behouden' kan als gebiedswens worden ingebracht. Woningwaarde: nadeelcompensatie + inzet Schaal I richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw reactie. We begrijpen de wens om lichtvervuiling te voorkomen en tegelijk is er discussie over veiligheid. Dit soort keuzes hoort bij de inpassing die Defensie verder uitwerkt met het gebied. Voor woningwaarde geldt de route van nadeelcompensatie, en de gemeente zet in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie richting Defensie.
12	Geen weg verbetering of verbreding van de Eekhoutswijk of de aansluitende Laaghalerveen. Hoe zit het met eventueel oefenen met Drones op het oefenterrein (en voor ons specifiek, op de beide delen links en rechts van ons)	Route/wegprofiel en gebruik (incl. drones) vallen onder de verdere uitwerking van inrichting en gebruik in het gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod gebruikt deze signalen om richting Defensie maatregelen en afspraken te vragen die hinder beperken (verkeer/veiligheid) en om direct geraakten te compenseren waar aan de orde. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw duidelijke grens. U wilt voorkomen dat woonwegen zwaarder worden belast en u wilt duidelijkheid over dronegebruik. Defensie werkt inrichting en gebruik verder uit in het gebiedsproces. Wij nemen dit mee richting Defensie als concreet aandachtspunt voor routekeuzes, veiligheid en communicatie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
13	<ul style="list-style-type: none"> - geen verlichting op de eekhoutswijk. Slecht voor dieren en lichtvervuiling - geen verbreding van Eekhoutswijk dat zorgt voor meer verkeer en dat willen we niet - geen verbetering van de weg 	<p>Inpassing (incl. licht/wegen) wordt in samenhang met het bestaande terrein verder uitgewerkt binnen het lokale gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Compensatiebod bevat spoor 'gebiedsinpassing/leefbaarheid': dit soort ontwerpprincipes kunnen als wensen/voorwaarden worden ingebracht richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u rust en donkerte wilt behouden en geen aanzuigende werking voor verkeer wilt. Dit soort keuzes horen bij de inpassing die Defensie verder uitwerkt. Wij nemen uw punten mee als concrete inpassingswensen in onze rol als platform richting Defensie.</p>
14	<p>Graag zo weinig mogelijk / geen overlast.</p> <ul style="list-style-type: none"> - zo min mogelijk last van vliegverkeer (voor ons maar ook de paarden bij onze woning) - mogelijk compensatie isolatie woning <p>Daarnaast graag wel gebruik van het terrein kunnen maken; bosrit, cross, wandeling. Dankuwel.</p>	<p>Vliegverkeer/gebruik en inrichting/openstelling worden verder uitgewerkt in het lokale gebiedsproces; daar is inspraak/participatie mogelijk. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Isolatie/maatregelen en individuele compensatie voor direct geraakten vallen onder de inzet van Schaal I (verzoek aan Defensie). Recreatief gebruik/inpassing kan passen in gebiedsinpassing/gebiedsfonds. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen de zorgen over vliegverkeer en de effecten op paarden, en tegelijk uw wens om het gebied te kunnen blijven gebruiken. Defensie werkt dit in de inpassing verder uit. Wij nemen uw punten mee: zowel als inpassingswens (toegankelijkheid) als in het spoor van maatregelen/compensatie voor direct geraakten.</p>
15	<p>Wat mij belangrijk wenst voorzieningen die bijdragen aan de leefbaarheid van het dorp, voor zowel jong als oud. daarbij denkend aan een multifunctionele dorps huis met mogelijkheid voor ouderen en voorzieningen, in combinatie met dorps huis zodat de ouderen in het dorp kunnen blijven wonen / woningbouw voor starters / sportcomplex uitgebreid.</p>	<p>Voorzieningen zijn geen NPRD-besluit, maar kunnen onderdeel worden van gebiedsafspraken rond leefbaarheid en inpassing in het vervolgtraject. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.</p>	<p>Past bij Schaal II (leefbaarheids-/gebiedsspoor): gemeente vraagt Defensie om middelen die ten goede komen aan dorpen/gebied (niet aan de gemeente) en gebruikt input uit het gebied voor prioritering. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw suggesties. We begrijpen dat u vooral wilt dat de leefbaarheid in het dorp versterkt. Wij nemen dit mee als input voor het leefbaarheids spoor in het compensatiebod, waarmee de gemeente Defensie vraagt om compensatie ten gunste van inwoners en het gebied.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
16	Wat wij belangrijk vinden dat er wel wat natuur behouden blijft. Dat jong en oud zich thuis blijft voelen hier in ons mooie dorp. sport mogelijkheden, goede woonvoorziening voor jong en oud.	Natuur en gebiedskwaliteit spelen mee in de uitwerking; de inrichting wordt in het gebiedsproces verder besproken. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Past bij Schaal II (gebied/leefbaarheid) en inpassing/gebiedsfonds-achtige inzet in het compensatiebod (verzoek aan Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw reactie. We begrijpen de wens om natuur en leefbaarheid samen te versterken. Defensie werkt de inrichting verder uit; wij nemen uw punten mee als input voor het leefbaarheidsspoor in het compensatiebod en voor de inpassingswensen.
17	Denk bij inrichting van het terrein ook aan de regionale ondernemers. Grondverzet, wegenbouw, bouwwerkzaamheden, hoveniers enzovoorts. Niet alle centen naar de mega bedrijven.	Dit raakt aan uitvoering/contractering en beheer (niet aan het NPRD-besluit zelf). In vervolgtraject kunnen uitvoeringskeuzes worden besproken. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 489.	Compensatiebod benoemt uitvoering/samenwerking als onderdeel van de inzet; dit signaal kan worden meegegeven als wens voor uitvoering (binnen regels). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw suggestie. We begrijpen de wens dat regionale ondernemers kunnen meedoen bij aanleg en beheer. Wij nemen dit mee als uitvoeringswens die we in het gesprek met Defensie kunnen inbrengen, binnen de regels voor aanbesteding.
18	<ul style="list-style-type: none"> - Een app of ander systeem om aan te geven wanneer oefeningen worden uitgevoerd (vnl met helikopters) -> liever eerder dan later, zodat men kan anticiperen om de paarden/dieren binnen te zetten/verwijderen. - Een systeem om aan te geven of het terrein veilig begaanbaar is op dat moment - Helikopters aub zsm richting de TT baan of richting Assen / snelweg 	Nota van Antwoord bevestigt dat in de vervolgfase nadere informatie wordt gegeven en zorgen besproken; inrichting/gebruik komt terug in gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 489. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod kan 'voorspelbaarheid/communicatie' als onderdeel van hinderbeperking meenemen richting Defensie (verzoek). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw praktische voorstellen. We begrijpen dat voorspelbaarheid helpt, zeker bij dieren. Defensie werkt gebruik en communicatie verder uit. Wij nemen dit mee als concrete wens: tijdige informatie over oefenmomenten en duidelijkheid over toegankelijkheid/veiligheid van het gebied.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
19	Dwangsom als of compensatie als Defensie zich niet houdt aan de afspraken m.b.t. de oefentijden en dergelijke	In de Nota van Antwoord wordt benoemd dat er in de vervolgfase participatie/inspraak is en dat nadere invulling en zorgen besproken kunnen worden; borging/handhaving moet in vervolga fspraken en uitvoering worden uitgewerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 489.	Compensatiebod kent een spoor voor uitvoering/monitoring/controle; dit signaal kan worden ingebracht als behoefte aan meet- en evaluatieafspraken en een duidelijke meld- en opvolgroute. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw punt. We begrijpen de behoefte aan zekerheid dat afspraken ook worden nageleefd. Defensie is initiatiefnemer en werkt het gebruik en de afspraken verder uit. Wij nemen dit mee als aandachtspunt: duidelijke afspraken, inzichtelijke monitoring en een heldere route voor melding en opvolging.
20	Het lijkt mij logisch dat het dorp wat het dichtst bij ligt ook het meest gecompenseerd wordt. Bv Nieuwe sporthal Hooghalen	Verdeling van compensatie is geen NPRD-besluit; de verdere uitwerking en gebiedsafspraken lopen via het vervolgtraject/gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Past bij Schaal II (leefbaarheid/gebied): gemeente vraagt Defensie om middelen ten gunste van dorpen/gebied, waarbij impact en nabijheid zwaar meewegen. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw reactie. We begrijpen de logica dat de kern die het dichtstbij ligt de meeste impact verwacht. Wij nemen dit mee in de inzet van het compensatiebod: compensatie moet terechtkomen waar de impact het grootst is, en wensen zoals voorzieningen kunnen onderdeel zijn van het leefbaarheidsspoor.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
21	Kunnen de vliegbewegingen in de laagvliegroute ook scheuren veroorzaken in de woningen	In de PlanMER/NPRD wordt het onderwerp 'laagvlieggebieden' als onderdeel van de RO-onderbouwing behandeld; detailvragen over effecten op individuele woningen (zoals scheurvorming) worden doorgaans pas in de vervolgfase concreet gemaakt en vragen om monitoring/afhandelroutes. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6.	Voor mogelijke schade/waardevermindering geldt in RO-trajecten de procesroute 'nadeelcompensatie'. Daarnaast zet de gemeente in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakte inwoners (als verzoek aan Defensie). (nadeelcompensatie/Schalen in compensatiebod).	Dank voor uw vraag. Het is begrijpelijk dat u zich zorgen maakt over mogelijke schade door laagvliegen. Defensie is verantwoordelijk voor de uitwerking van het laagvlieggebied en de manier waarop effecten worden gevolgd. Wij nemen uw vraag mee in onze inzet richting Defensie: duidelijkheid over monitoring en over de route voor schade/nadeel
22	Geluiden wal A28 is nu te laag. Wanneer het basis geluid lager is zal het extra te verwachten geluid als minder worden ervaren!	Geluid en hinder zijn expliciete effectthema's in de PlanMER-samenvatting; stapeling van bronnen (A28/TT/Defensie) is een relevant aandachtspunt voor de verdere uitwerking en maatregelen. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14.	Het compensatiebod agendeert hinderbeperking/maatregelen en leefbaarheid als inzet richting Defensie. .	Dank voor uw observatie. U heeft gelijk dat bestaande geluidbronnen meewegen in de beleving van extra hinder. Defensie werkt in de vervolgfase maatregelen en monitoring verder uit. Wij nemen uw punt mee in onze inzet richting Defensie: transparantie over (cumulatie van) geluid en wat aan hinderbeperking mogelijk is.
23	1 Verhogen van het waterpeil heeft grote gevolgen voor de akkerbouw. Teelten kunnen onmogelijk worden. Rendement zal dalen. Dit kan niet gebeuren. Dit moet tegen gehouden worden	Water/hydrologie is een effectthema in de MER-onderbouwing; als waterpeil/hydrologische maatregelen een rol spelen, hoort dat in de vervolguutwerking met gebiedspartijen te worden geconcretiseerd. Bron: (specifieke passage waterpeil i.r.t. De Haar).	In het compensatiebod kan landbouw/toekomstbestendige inrichting als gebiedsopgave worden geagendeerd richting Defensie/partners..	Dank voor uw duidelijke zorg. Het is terecht dat u benoemt wat waterpeil kan betekenen voor teelten en bedrijfsvoering. Defensie is verantwoordelijk voor de inhoudelijke onderbouwing in het volgtraject. Wij nemen dit punt mee als randvoorwaarde in het gesprek over inpassing en gebiedseffecten

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
24	Natura 2000 & Bufferzone. Bufferzone niet als natuur bestempelen. het is agrarische grond in braak. Bufferzone 200 m rond N2 gebieden afschaffen. Sierteelt rendement, teelt moet ten alle tijden mogelijk blijft	Natuur/Natura 2000 is een kernonderwerp in de MER-onderbouwing; exacte ruimte/regels rond bufferzones en wat dat betekent voor agrarisch gebruik vraagt om locatiespecifieke uitwerking in het vervolg.(specifieke bufferzone 200m passage).	Compensatiebod kan dit als gebiedsknelpunt meenemen richting Defensie: voorkomen dat agrarische bedrijfsvoering onnodig wordt geraakt en helderheid over randvoorwaarden..	Dank voor uw reactie. U vraagt om duidelijkheid over natuurregels en de ruimte voor agrarisch gebruik. Dat is begrijpelijk. Defensie is verantwoordelijk voor de onderbouwing en de vervolgstap waarin dit concreet wordt. Wij nemen uw punt mee als aandachtspunt voor de gebiedsinpassing en de gesprekken met betrokken partijen.
25	OVERLAST GELUID & WAAR STOPT HET ALS ZE WERK WILLEN UITBREIDEN/ ZE HEBBEN GENOEG ANDERE PLEKKEN	Geluid/hinder is in de MER-onderbouwing een hoofdthema; het NPRD wijst de uitbreiding aan, maar verdere uitbreiding/gebruik en bijbehorende effecten worden via vervolgpcedures uitgewerkt. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63.	Compensatiebod is een gemeentelijke inzet om Defensie te vragen om compensatie en maatregelen; het is geen besluit over 'onbeperkte groei'.	Dank voor uw reactie. Wij begrijpen de zorg over geluid en de vraag 'waar stopt het'. Het NPRD gaat over de aangewezen uitbreiding; verdere uitwerking gebeurt in vervolgstappen. Wij nemen uw signaal mee in onze inzet richting Defensie: helderheid over gebruik
26	* Verkeersbewegingen beperken in Hooghale. * Wegen aanpassen voor breder transport.	Verkeer/logistiek en effecten op omgeving horen bij de vervolgutwerking/inpassing; het NPRD wijst de uitbreiding aan, maar routekeuzes worden later concreet. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63.	Compensatiebod agendeert verkeershinder/veiligheid als leefbaarheidsvraag richting Defensie..	Dank voor uw punten. Beperking van verkeersbewegingen en veilige routes zijn begrijpelijke wensen. Defensie werkt logistiek en inpassing verder uit. Wij nemen dit mee in onze inzet: woonkernen ontzien waar dat kan en duidelijke afspraken over routes en veiligheid.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
27	Uitnodiging tot: Graag een kop koffie bij ons aan de eetkamertafel.	De Nota van Antwoord beschrijft dat er in vervolgtraject participatie/inspraakmomenten zijn. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 489.	Niet van toepassing.	Dank voor uw uitnodiging. Wij waarderen het aanbod om in gesprek te gaan.
28	Ik vind de platte gronden die en hangen zeer onduidelijk. Waarom staan de namen van de wegen en straten er niet duidelijker op.	Kaartduiding hoort bij communicatie rond de vervolgfase; het gebiedsproces/inpassing vraagt goede, leesbare kaarten. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Niet van toepassing.	Dank voor uw feedback. U heeft gelijk dat kaarten leesbaar moeten zijn om het gesprek goed te kunnen voeren. Wij nemen dit direct mee in onze informatievoorziening door kaarten te verbeteren (straatnamen/oriëntatie/legenda).
29	De Eekhoutswijk niet als aan- en afvoer route gebruiken, maar aan- en afvoer via A28 doen.	Routekeuzes en logistiek worden in de vervolguutwerking/inpassing door Defensie uitgewerkt; het NPRD zelf wijst vooral de uitbreiding aan. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63.	Compensatiebod kan dit als leefbaarheids-/verkeersveiligheidsinzet richting Defensie agenderen..	Dank voor uw concrete voorstel. Het is begrijpelijk dat u woonwegen wilt ontzien. Defensie werkt de logistiek verder uit. Wij nemen uw punt mee richting Defensie als uitgangspunt: routes via geschikte hoofdstructuur en heldere afspraken over aan- en afvoer.
30	Aandacht voor de TT historie in het gebied. In 1926 ging de TT door Hooghalen, Laaghalen en Laaghalerveen. Deels 23 races door dit gebied, de TT is in die periode groot geworden	Cultuurhistorie/gebiedsidentiteit kan een plek krijgen in inpassingskeuzes binnen het gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod kan dit als gebiedswens (waarde terug voor gebied) meenemen richting Defensie/partners..	Dank voor het delen van deze historie. We begrijpen dat de TT-identiteit belangrijk is voor het gebied. Wij nemen dit mee als gebiedswens voor de inpassing en de gesprekken over wat het gebied terugkrijgt.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
31	Lantaarnpalen op de Eekhoutswijk zou zeer welkom zijn, het is er erg donker en er gaat veel jeugd langs op de fiets.	Licht/donkerte en verkeersveiligheid zijn aspecten die in de inpassing/gebiedsafspraken kunnen worden meegenomen. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Kan als leefbaarheidswens onder Schaal II worden geagendeerd, maar vraagt afweging met natuur/donkerte..	Dank voor uw reactie. Verkeersveiligheid voor fietsers is belangrijk. Tegelijk speelt in dit gebied ook het belang van donkerte en natuur. Wij nemen dit mee als afwegingspunt in de gebiedsinpassing en in de leefbaarheidswensen richting Defensie.
32	Geen extra verkeer en herrie op het oefenterrein. Geen ander gemotoriseerd verkeer op het oefenterrein. Geen verlichting /straatverlichting ivm natuur. Geen lichtvervuiling langs Eekhoutswijk / Laaghalerveen. Geen wegverbreding Eekhoutswijk / Laaghalerveen	Dit raakt aan inrichting/gebruik en verkeersafwikkeling: onderwerpen die in het gebiedsproces/inpassing verder worden uitgewerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod kan deze punten als leefbaarheids-/inpassingswensen agenderen richting Defensie..	Dank voor uw duidelijke grenzen. U vraagt om rust
33	Hoe wordt er omgegaan met de verhoogde intensiteit voor helikopters. Nu valle- er al soms kopjes uit de kast. Waar kan ik tegen de tijd de melding maken?	Laagvlieggebieden en helikoptergebruik worden in de MER-onderbouwing behandeld; detail over intensiteit en meldroutes wordt in de vervolgfase uitgewerkt en gecommuniceerd. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6.	Voor schade/overlast volgt in RO-processen de route 'nadeelcompensatie'; daarnaast zet gemeente in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie (verzoek aan Defensie)..	Dank voor uw vraag. Het is begrijpelijk dat u zich zorgen maakt over intensiteit van helikopters en de effecten in huis. Defensie werkt het gebruik verder uit en hoort ook duidelijk te maken hoe melden en terugkoppeling werkt. Wij nemen dit mee: behoefte aan een heldere meldroute en aan voorspelbaarheid/communicatie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
34	We maken ons zorgen om geluids overlast door het grote aantal vlieg- bewegingen. Ook door het oefenen zelf.	Geluid en hinder (vliegbewegingen en oefenen) zijn effectthema's in de PlanMER-samenvatting; uitwerking van maatregelen volgt in vervolgfase/gebiedsproces. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod agendeert hinderbeperking en compensatie-inzet richting Defensie..	Dank voor uw reactie. We begrijpen de zorgen over geluid door vliegen en oefenen. Defensie werkt de effecten en maatregelen verder uit in het vervolgtraject. Wij nemen uw signaal mee in onze inzet richting Defensie: duidelijkheid over wat verandert
35	Er is een zorg dat eekhoutswijk als aanvoerroute gebruikt wordt. Het zou mooi zijn als de snelweg direct aansluit op het terrein	Aan- en afvoer/logistiek is onderdeel van de vervolguutwerking/inpassing; het NPRD wijst de uitbreiding aan maar werkt routekeuzes niet op straatniveau uit. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63.	Compensatiebod kan dit als verkeers-/leefbaarheidsinzet richting Defensie agenderen..	Dank voor uw reactie. Het is begrijpelijk dat u wilt voorkomen dat Eekhoutswijk een aanvoerroute wordt. Defensie werkt de logistiek en inpassing verder uit. Wij nemen uw punt mee richting Defensie als uitgangspunt: voorkeur voor geschikte hoofdstructuur en zo min mogelijk belasting van woonwegen.
36	We maken ons zorgen dat het gebied enorm veranderd. Dat dit veel troep geeft, stof. Blubber.	Hinder in aanleg-/uitvoeringsfase hoort bij de vervolguutwerking en uitvoeringsplannen (bouwlogistiek, stof/geluid/afwatering). Bron: (specifieke uitvoeringspassage).	Compensatiebod kan dit als uitvoerings-/hinderbeperkingspunt richting Defensie agenderen..	Dank voor uw reactie. Het is terecht dat u ook de aanlegfase benoemt: die kan tijdelijk veel hinder geven. Defensie is verantwoordelijk voor uitvoeringskeuzes en -maatregelen. Wij nemen dit mee als punt: behoefte aan een uitvoeringsaanpak met hinderbeperking en tijdige communicatie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
37	Op het huidige oefenterrein wordt 's avonds nog wel eens gereden met cross motoren (illegaal!) De huidige hekken houden dat nog een beetje tegen. Zonder hekken zal dergelijke overlast alleen maar groter worden.	Toegangsbeheer/handhaafbaarheid en inrichting zijn onderwerpen die in de inpassing en beheerafspraken terugkomen in het vervolgtraject. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Compensatiebod kan dit als 'beheervraag/overlast voorkomen' richting Defensie agenderen..	Dank voor uw signaal. Overlast door ongewenst gebruik is begrijpelijk en raakt aan toegangsbeheer en handhaafbaarheid. Defensie werkt inrichting en beheer verder uit. Wij nemen dit mee als aandachtspunt in de gesprekken over inpassing en beheerafspraken.
38	Gebieds onderhoud door lokale Boeren/ loonwerk.hr maaien Snoeien etc, Sloot onderhoud!	Uitvoering/contractering en beheer zijn onderwerpen in de uitvoeringsfase. Bron: (specifieke passage).	Compensatiebod benoemt samenwerking/uitvoering als onderdeel van de inzet; lokale inzet kan als wens worden meegegeven binnen regels..	Dank voor uw suggestie. We begrijpen de wens dat beheer en onderhoud zoveel mogelijk door regionale partijen wordt uitgevoerd. Wij nemen dit mee als uitvoeringswens richting Defensie
39	Met alle oefeningen om/boven huis is alle privacy en rust weg. Gaat er ook compensatie komen voor afscherming erf. Wat voor gevolgen gaat dit hebben voor onze huisdieren. Hoe worden eventuele schades gemonitord, jaarlijks?	Inrichting/gebruik en monitoring zijn onderwerpen die in het vervolgtraject/gebiedsproces worden uitgewerkt; Defensie is initiatiefnemer. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 500.	Voor mogelijke schade/waardevermindering volgt in RO de route 'nadeelcompensatie'; gemeente zet in Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie (verzoek aan Defensie)..	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat privacy
40	Wat gaat er straks met alle oefeningen onder schade (terrein/huis) vallen en hoe wordt dit gecompenseerd. Komt er ook compensatie ten behoeve van isolerende maatregelen. Hoe gaan de aanvliegroutes er uit zien. Wanneer deze pal over onze woningen gaan, is de leefbaarheid weg	Aanvliegroutes/laagvlieggebieden en effecten (geluid/trilling) worden in de MER-onderbouwing behandeld; de concrete uitwerking volgt in vervolgfase. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14.	Voor schade/waardevermindering: proceslijn nadeelcompensatie + gemeentelijke inzet via Schaal I op ruimhartige individuele compensatie (verzoek aan Defensie)..	Dank voor uw uitgebreide vraag. We begrijpen dat u zorgen heeft over aanvliegroutes

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
41	Wat voor hinder gaan wij ondervinden wanneer wij straks pal naast het oefenterrein wonen. Wat doet dit met de eventuele waarde bij verkoop van de woning. Wat betekent dit voor de leefbaarheid dieren in de omgeving i.v.m intensiteit oefeningen	Defensie geeft aan dat de aangewezen uitbreidingsrichting voor De Haar in het vervolg verder wordt uitgewerkt binnen een lokaal gebiedsproces (inpassing/inrichting en het bespreken van zorgen), met participatie/inspraak. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Gemeente zet in het compensatiebod in op een ruimhartige benadering voor direct geraakten en op fondsen/maatregelen voor het gebied; dit is een verzoek aan Defensie en komt ten goede aan inwoners/gebied. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat 'pal naast het terrein' vragen oproept over hinder, dieren en woningwaarde. Defensie werkt de inpassing en het gebruik verder uit in het gebiedsproces. Wij brengen uw punten in via het compensatiebod en blijven zorgen dat u informatie kunt vinden en vragen kunt stellen op de juiste momenten.
42	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe gaan jullie om met vee in de buurt van laagvlieg gebied - Geluids overlast -> woning, privacy intijk en de tuin - Defensie kan komen trainen/zwemmen en de smelte + investeren in het gebouw voor de samenleving - Aanpassingen Eekhoutswijk. Bermen. - Molenwijk voorzien van verlichting voor fietsers. 	Laagvlieggebieden/helikoptergebruik zijn onderdeel van de MER/PlanMER-onderbouwing; de verdere uitwerking en afspraken komen in het vervolg en het gebiedsproces. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod kent meerdere 'schillen' (o.a. voor direct geraakten en voor leefbaarheid/gebied) en benoemt leefbaarheid en gebiedsinpassing als inzet richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw uitgebreide reactie. U benoemt zowel vragen over laagvliegen en gevolgen voor vee/privacy als wensen rond voorzieningen en inrichting van wegen. Defensie werkt gebruik en inpassing verder uit. Wij nemen uw punten mee: hinder- en veiligheidspunten richting Defensie, en gebiedswensen in het leefbaarheidsspoor van het compensatiebod.
43	Komt er een vorm van ondersteuning/vergoeding ivm de mentale gezondheid van de inwoners. De impact van dit proces is erg fors!	Defensie benoemt dat er in het vervolg participatie/inspraakmomenten zijn; de manier waarop het proces wordt georganiseerd en teruggekoppeld is onderdeel van de vervolgfase. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod benoemt samenwerking/uitvoering en het belang van een zorgvuldig proces in het gebied. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank dat u dit benoemt. We herkennen dat dit traject veel onzekerheid en stress kan geven. Wij blijven zorgen voor duidelijke informatie, vaste momenten om vragen te stellen en een zorgvuldige terugkoppeling van signalen in het overleg met Defensie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
44	Juridische hulpverlening / rechtsbijstand inschakelen voor wat is geweest, kort en toekomst.	De formele procedure en beantwoording van zienswijzen ligt bij Defensie/Rijk; in de Nota van Antwoord is de route van inspraak/participatie en verdere uitwerking beschreven. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod benoemt een ruimhartige benadering voor direct getroffen en samenwerking/uitvoering; het is een gemeentelijke inzet richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u behoefte heeft aan juridische duidelijkheid. Defensie is verantwoordelijk voor de RO-procedure en de formele beantwoording. Wij kunnen u helpen met vindplaatsen in de openbare stukken en we nemen uw signaal mee dat er behoefte is aan heldere uitleg over processtappen en routes voor schade/nadeel.
45	Komen er werkgroepen waarin bewoners kunnen spreker landen invulling van het gebied. Wordt het gebied geopend/ toegankelijk voor recreatie??	Defensie geeft aan dat de verdere uitwerking van de aangewezen uitbreidingsrichting plaatsvindt in een lokaal gebiedsproces; daar komt ook inrichting/gebruik aan de orde, met participatie/inspraak. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod benoemt inpassing/gebied (waarde toevoegen voor inwoners/bezoekers) als onderdeel van het gebiedsspoor. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw vragen. Het is begrijpelijk dat u wilt weten hoe bewoners kunnen meedenken en wat dat betekent voor toegankelijkheid en recreatie. Defensie werkt de inpassing verder uit in het gebiedsproces. Wij brengen uw punten in als concrete wensen en blijven zorgen dat participatiemomenten en terugkoppeling goed vindbaar zijn.
46	Grote zorgen over de leefbaarheid voor ons als bewoners, gemeenschap wordt/is ontwricht. Zorgen geluidsoverlast, maar ook over de inrichting van het gebied wat gaat dit voor ons woongenot betekenen?	Defensie benoemt participatie/inspraak en verdere uitwerking in het gebiedsproces; daarin worden zorgen en inrichting besproken. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod zet in op leefbaarheid/gebied (fondsen en maatregelen) en op een zorgvuldig uitvoerings- en overlegspoor. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw open reactie. We begrijpen dat dit veel doet met het dagelijks leven en de samenhang in het gebied. Defensie werkt de inpassing en het gebruik verder uit; wij gebruiken het compensatiebod om leefbaarheid en hinderbeperking nadrukkelijk te agenderen en om signalen uit de samenleving zichtbaar mee te nemen.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
47	HOE GAAT DEFENSIE INDIVIDUELE AANPASSINGEN PER WONING/KAVEL BEPALEN. HEBBEN WIJ ALS AANWONDERS OOK INSpraak OP MITIGERENDE MAATREGELEN?	Defensie geeft aan dat de verdere uitwerking (inpassing/inrichting en het bespreken van zorgen) plaatsvindt in een lokaal gebiedsproces met participatie/inspraak. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod zet in op een ruimhartige benadering voor direct geraakten en op het organiseren van het gesprek over maatregelen/compensatie richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw vraag. Het is begrijpelijk dat u wilt weten hoe maatwerk per woning/kavel tot stand komt en hoe uw inbreng wordt meegenomen. Defensie is verantwoordelijk voor de technische uitwerking; in de Nota van Antwoord staat dat dit in het gebiedsproces met participatie verder wordt uitgewerkt. Wij nemen uw punt mee als behoefte aan transparante criteria en duidelijke stappen.
48	willicht al meerdere keren gemeld: overvliegroutes. Verdelen over 't gebied. Geluid compensatie voor bewoners in Smilde e.o. eerst getroffenena royaal compenseren. Bewoners in dorpen rondom O.T. op 1 houden. Zorg voor goede voorzieningen in de dorpen als compensatie.	Laagvlieggebieden/helikopters en geluid zijn effectthema's in PlanMER; verdere uitwerking en participatie wordt in Nota van Antwoord benoemd. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod kent 'schillen' waaronder inzet voor direct geraakten (ruimhartig) en voor leefbaarheid/voorzieningen in het gebied. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw reactie. U vraagt om spreiding van overvliegroutes, aandacht voor Smilde en om ruimhartige compensatie voor direct geraakten, plus voorzieningen voor de kernen. Defensie werkt het laagvlieggebruik en hinder verder uit. Wij nemen uw punten mee in onze inzet via het compensatiebod en in onze terugkoppeling naar de dorpen.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
49	Wat vooral van belang is is wat ons betreft de overlast, geluids overlast en waarde vermindering van woning	Geluid/hinder is een effectthema in PlanMER; uitwerking volgt in vervolgfase/gebiedsproces. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod zet in op ruimhartige benadering voor direct geraakten en op leefbaarheid/gebied; dit is inzet richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat geluid/overlast en woningwaarde voor u de kern zijn. Defensie werkt de effecten en maatregelen verder uit. Wij nemen uw signaal mee in onze inzet richting Defensie, en we geven in onze Q&A ook duidelijkheid over de procesroute rond schade/nadeel en over onze inzet via Schaal I.
50	Het laagvlieg gebied gaat nu al intensiever gebruikt worden. Omdat wij een oud huis hebben (1900) voorzien wij eventueel schade door trillingen en geluids overlast in huis. Hoe gaat die nu al gecompenseerd worden?	PlanMER behandelt laagvlieggebieden/helikopters als onderdeel van de onderbouwing; de concrete uitwerking en communicatie over gebruik is aan Defensie in vervolgfase. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod is inzet richting Defensie; het bevat een ruimhartige insteek voor direct geraakten en een gebiedsspoor, maar is geen besluit over 'nu al' compensatie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw vraag. We begrijpen dat u bij een oudere woning bezorgd bent over trillingen en mogelijke schade. Defensie is verantwoordelijk voor het laagvlieggebruik en de uitwerking van effecten. Wij nemen uw punt mee: behoefte aan duidelijke informatie over (huidig en toekomstig) gebruik, en aan een werkbare route voor melding en afhandeling van schade/nadeel.
51	WIJ ZIJN BEHOORLIJK BEZORGD HOE HET AFLOOPT MET DE WAARDE VAN ONZE WONING. IS NET HELEMAAL ENERGIE ZUINIG GEMAAKT.	Defensie werkt effecten en inpassing verder uit in gebiedsproces; woningwaarde is geen PlanMER-effect op zich, maar hangt samen met hinder en besluitvorming. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod zet in op ruimhartige benadering voor direct geraakten (verzoek aan Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw reactie. We begrijpen uw zorg, zeker als u recent heeft geïnvesteerd in verduurzaming. Defensie werkt het vervolg uit; wij nemen uw punt mee in onze inzet richting Defensie voor een duidelijke route rond woningwaarde/schade, naast onze inzet via Schaal I.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
52	Is er compensatie voor het omliggende gebied m.b.t de leefomstandig heden. Is er compensatie voor tegen de geluidshinder m.bt-isolatiemaatregelen	PlanMER benoemt geluid/hinder als effectthema; uitwerking van maatregelen volgt in vervolgfase. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod kent 'schillen' en zet in op zowel direct geraakten als leefbaarheid/gebied; isolatie/maatregelen kunnen als inzet richting Defensie worden ingebracht. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw vraag. We begrijpen dat u duidelijkheid wilt over maatregelen tegen geluid en over compensatie voor het omliggende gebied. Defensie werkt effecten en maatregelen verder uit. Wij nemen dit mee in onze inzet via het compensatiebod: zowel het spoor voor direct geraakten als het leefbaarheidsspoor voor de kernen.
53	Prima om het defensie terrein uit te breiden, maar als compensatie van mogelijke geluidsoverlast zou het mooi zijn dat bewoners in een straal van 1,5 km om het uitbreidingsgebied gebruik kunnen maken van kosteloze geluids isolatie. Bijv. door het thermopane in onze woningen te vervangen voor triple glas en nieuwe geluidsdichte kozijnen	PlanMER benoemt geluid/hinder als effectthema; concrete pakketmaatregelen (zoals isolatie) worden in de vervoluitwerking nader bepaald. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod zet in op een ruimhartige benadering voor direct geraakten; uw voorstel kan als 'maatregeloptie' worden ingebracht richting Defensie binnen die inzet. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw concrete voorstel. We begrijpen dat u zoekt naar een maatregel die direct helpt tegen mogelijke geluidhinder. Defensie werkt het maatregelenpakket verder uit. Wij nemen uw voorstel mee als optie in de gesprekken over hinderbeperking en compensatie richting Defensie.
53,1	Voor jonge mensen die een bedrijf van de ouders willen overnemen is deze situatie heel wrang.De jeugd heeft de toekomst. Het mag toch niet zo zijn dat defensie overdie toekomst beslist!! Hoe zit dat met de democratie in Nederland?! Er zijn toch gebieden die minder dicht bevolkt zijn, b.v. N-Groningen.	De afweging en locatiekeuze is in het NPRD en de Nota van Antwoord onderbouwd; daarnaast is participatie/inspraak georganiseerd binnen het proces. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod richt zich op compensatie voor inwoners/gebied en toekomstperspectief in kernen; het is inzet richting Defensie, geen besluitgarantie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat dit voor jonge ondernemers en opvolgers extra wrang kan voelen en dat u vragen heeft over de afweging. Het besluit is op rijksniveau genomen en onderbouwd in NPRD/Nota van Antwoord. Wij zetten ons nu in op een zorgvuldige uitwerking en op compensatie ten gunste van inwoners en het gebied.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
54	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteit geven aan direct getroffen. - Ook schade vergoeding voor de afgelopen onzekere periode. - Betere communicatie voor direct getroffen. (Eekhoutswijk 14 Smilde)	Defensie benoemt participatie/inspraak in het vervolg; inrichting/uitwerking via gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod benoemt ruimhartige benadering voor direct geraakten en een uitvoering/communicatiespoor. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw reactie. We begrijpen de wens om direct geraakten prioriteit te geven en om betere communicatie. Defensie werkt het vervolg uit. Wij nemen uw punten mee in onze inzet via het compensatiebod en in de manier waarop wij als gemeente informatie bundelen en terugkoppelen.
55	Wij als bewoners van de Hoar in Smilde wonen binnen een straal van 1,5 km. Om de overlast te beperken stellen wij voor geluid isolerende maatregelen op kosten van defensie	PlanMER: geluid/hinder is effectthema; concrete maatregelen volgen in vervolgitwerking. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod: ruimhartige benadering voor direct geraakten; voorstellen voor isolatie kunnen als inzet richting Defensie worden ingebracht. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw voorstel. We begrijpen dat u als nabij wonende bewoner zoekt naar een concrete maatregel om mogelijke hinder te beperken. Defensie werkt het maatregelenpakket uit. Wij nemen dit mee als maatregeloptie in onze inzet richting Defensie.
56	-> De es beschermen, cult. hist. waardevol -> We willen graag weten wat we kunnen verwachten qua (geluids)overlast: bijv. tussen 8 en 18u?! En soms weekend, nacht? Duidelijk communiceren! Kalender?	Defensie benoemt dat inrichting en uitwerking in het gebiedsproces verder worden besproken; participatie/inspraak is onderdeel van vervolg. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 21.	Compensatiebod: gebiedsinpassing/leefbaarheid (waaronder kwaliteit gebied en communicatie-afspraken als inzet richting Defensie). Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u zowel cultuurhistorie wilt beschermen als behoefte heeft aan duidelijke tijden en een kalender. Defensie werkt gebruik en inpassing verder uit. Wij nemen uw punten mee: als inpassingswens én als behoefte aan voorspelbare communicatie over oefeningen.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
57	<p>Hoe vaak wordt er geoefend? wekelijks/maandelijks. Vooraankondiging oefeningen. Alsmede tijdsplanning. Aanvliegroutes: Laag over dorpen? - Trillingen en geluidsoverlast melden? - Waarde vermindering woningen ivm nabijheid oefenterrein. - Compensatie: geluidsisolatie / glas / woningen. Leefbaarheid. Compensatie in alle dorpen Smilde. (Zwembad / Sporthal).</p>	<p>PlanMER behandelt laagvlieggebieden/helikopters en geluid/hinder als effectthema's; Nota van Antwoord wijst op vervolgitwerking in gebiedsproces met participatie. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.</p>	<p>Compensatiebod: 'schillen' (direct geraakten + leefbaarheid/gebied). Voorzieningen kunnen onder het leefbaarheidsspoor vallen; individueel (direct) onder ruimhartige inzet. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5.</p>	<p>Dank voor uw uitgebreide vragen. U raakt precies de onderwerpen waar veel inwoners behoefte aan hebben: frequentie/tijden, routes, melden van hinder, woningwaarde en leefbaarheid. Defensie werkt dit verder uit; wij bundelen deze vragen in onze Q&A en nemen ze mee in onze inzet via het compensatiebod richting Defensie.</p>
58	<p>Ik woon in Laaghalerveen. Voor mijn huis komt het oefenterrein. Daardoor vermindert mijn huis in waarde. Hoe wordt in gecompenseerd? Daar lees ik niets over.</p>	<p>De uitwerking van de inpassing gebeurt in het gebiedsproces met participatie; Defensie is initiatiefnemer. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.</p>	<p>Compensatiebod: inzet op ruimhartige benadering voor direct geraakten en schillen/compensatie ten gunste van inwoners. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.</p>	<p>Dank voor uw vraag. We begrijpen dat u, zo dichtbij het terrein, vooral duidelijkheid wilt over woningwaarde en compensatie. Defensie werkt de inpassing verder uit. Wij nemen uw signaal mee in onze inzet via Schaal I richting Defensie en geven in onze Q&A ook uitleg over de procesroute rond schade/nadeel.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
59	LAWAAIOVERLAST: WAT IS DE COMPENSATIE I.R.T HOEFDIEREN (& IN BEZIT BIJ BEWONERS I.R.T. LAWAAI, HELI'S + EVT SCHIETEN EN EXPLOSIE'S. MIJN HOEFDIEREN REAGEREN OP DE HELIS. IN HET VOORJAAR ZIJN ZE DRACHTIG EN GEVAAR VOOR UITWERPEN VAN VRUCHT IS AANWEZIG.	PlanMER behandelt helikopters/laagvlieggebied en geluid/hinder als effectthema's; verdere uitwerking volgt in vervolgtraject. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 6. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting, p 14.	Compensatiebod: ruimhartige inzet voor direct geraakten; dieren/paarden/hobbybedrijf kunnen als specifiek aandachtspunt in hinderbeperking en compensatiegesprek worden ingebracht richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 2.	Dank voor uw bericht. We begrijpen dat u zich zorgen maakt over de impact van helikopters op drachtige dieren. Defensie werkt het gebruik en de maatregelen verder uit. Wij nemen dit mee als concreet aandachtspunt in het gesprek over hinderbeperking en voorspelbaarheid van oefeningen.
60	WAT WORDEN DE AAN- EN AFVOERROUTES NAAR HET OEFENTERREIN? VIA DUIKERSLOOT EN/OF EEKHOUTSWIJK (SMILDE) OF VIA BAGELHUIZEN/ HOOGHALEN? WEGEN VANAF DRENTSE HOOFDVAART ZIJN TE SMAL	Routekeuzes/logistiek worden in de vervolgfase/inpassing uitgewerkt; Nota van Antwoord wijst op vervolguitwerking in gebiedsproces. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, p 63. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p 26.	Compensatiebod kan verkeersveiligheid en routes als leefbaarheidsinzet richting Defensie agenderen binnen de schillen/gebiedsinpassing. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 5. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025, p 8.	Dank voor uw vraag. Het is terecht dat u duidelijkheid wilt over aan- en afvoer, zeker als wegen te smal zijn. Defensie werkt routes en logistiek verder uit. Wij nemen uw punt mee als uitgangspunt: veilig en logisch via geschikte hoofdstructuur en woonwegen ontzien waar dat kan.
61	MOLENWIJK, BINNEN 1,5 KM VANAF OEFENTERREIN. COMPENSATIEGELDEN; DE MOLENWIJK TUSSEN SMILDE EN BOVENSMILDE IS GEDEELTELIJK VERHARD VOOR GEMOTORISEERD VERKEER EN GEHEEL VERHARD VOOR (BROM-)FIETSERS. VEEL SCHOOLGAANDE JEUGD GEBRUIKT DEZE WEG. DE WEG IS ZONDER STRAATVERLICHTING WAT GEVAAR OPLEVERT. GAARNE STRAATVERLICHTING (EVT I.O.M. BEWONERS)	De verdere uitwerking van inpassing/inrichting en de bespreking van zorgen gebeurt in het lokale gebiedsproces dat Defensie uitwerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD.pdf .	Past bij Schaal II (leefbaarheid/gebied) als wens voor verkeersveiligheid/voorzieningen. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025.	Dank voor uw reactie. We begrijpen de zorg over verkeersveiligheid op de Molenwijk

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
62	Geluidsoverlast bovenop de bijna dagelijkse geluidsoverlast TT-baan. Ook in Bovensmilde	Geluid/hinder is een effectthema in de PlanMER-samenvatting; stapeling van bronnen is relevant voor de uitwerking en monitoring. Bron: PlanMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie - Samenvatting.pdf .	Compensatiebod agendeert hinderbeperking en leefbaarheid als inzet richting Defensie. Bron: Concept Compensatiebod Midden-Drenthe versie 7 oktober 2025.pdf .	Dank voor uw signaal. We begrijpen dat extra hinder bovenop bestaande bronnen (zoals de TT-baan) zwaar kan wegen. Defensie werkt effecten en maatregelen verder uit. Wij nemen dit mee in onze inzet voor hinderbeperking en heldere terugkoppeling over monitoring.
63	BLIJFT HET FIETSPAD LANGS HET WITTERVELD BEWORDEN? BLIJFT HET FIETSPAD LANGS LAAGHALERVEEN BEWOPEN NAAR ASSEN DOOR DE HAAR? IS GELUIDSISOLATIE NODIG IN VERBAND MET LANGVLIEGBEWEGINGEN?	Toegankelijkheid/openstelling en inrichting worden in het gebiedsproces uitgewerkt dat Defensie opstelt; laagvlieggebied valt onder de RO-onderbouwing en wordt verder uitgewerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren). Bron: PlanMER Samenvatting, p ? (te verifiëren).	Toegankelijkheid/recreatie kan als inpassingswens in Schaal II; isolatie/maatregelen als inzet onder Schaal I (direct geraakten), als verzoek aan Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw vragen. We begrijpen dat de fietsverbindingen belangrijk zijn en dat u duidelijkheid wilt over laagvliegen en mogelijke isolatiemaatregelen. Defensie werkt dit verder uit in het gebiedsproces. Wij nemen uw punten mee als concrete inpassingswens én als vraag voor het maatregelen-/compensatiespoor.
64	Het blijft lastig, omdat overlast nog niet bekend is. Belangrijk dat er een veilige verbinding blijft (vooral ook op de fiets voor kinderen) tussen Laaghalerveen en Hooghalen.	Inpassing en gebiedskeuzes (bereikbaarheid/veiligheid) krijgen een plek in het lokale gebiedsproces dat Defensie uitwerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Past bij Schaal II (leefbaarheid/gebied): verkeersveiligheid en verbindingen als inzet richting Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat onzekerheid lastig is en dat een veilige fietsverbinding voor kinderen prioriteit heeft. Wij nemen dit mee als concrete leefbaarheidswens in onze inzet richting Defensie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
65	Compensatie moet naar de direct betrokkenen, denk aan: waardevermindering, geluidsoverlast -> geluidsisolatie ramen/dak, verkeershinder -> goede compensatie, Emotioneel/schade, de rust die daarmee verdwijnt.	Defensie werkt de inpassing en effecten verder uit in het gebiedsproces; geluid en hinder zijn effectthema's in de MER-onderbouwing. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Compensatiebod werkt met schillen en zet in op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (Schaal I) en leefbaarheid (Schaal II), als verzoek aan Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u vindt dat compensatie terecht moet komen bij wie de grootste impact ervaart. Defensie werkt het vervolg uit. Wij nemen uw punten mee in onze inzet: Schaal I voor direct geraakten en Schaal II voor leefbaarheid in het gebied, en we lichten ook de reguliere procesroute rond schade/nadeel toe.
66	Schandalig, schandalig, schandalig. Smilde is al jaren het ondergeschoven kindje. Alles gaat naar Beilen. Met de uitbreiding van defensie op de haar gaat ten koste van onze rust. Daling van de woning en leefomgeving. De compensatie MOET naar Smilde - Hooghalen en Laaghalerveen NIET naar Beilen. Compensatie naar de inwoners van bovengenoemde dorpen. (vervolg achterkant:) Waarom wordt alles door onze strot geduwd? Waarom geen defensieterrein bij de Minister van defensie in de achtertuin. Kan hij/zij ook vernemen wat dat inhoudt. Natura 2000 belangrijk? Boeren moeten maar verkassen? Wat een onzin. Wij van Smilde en omgeving zijn de gedupeerde. En hoe zit het met het fietspad Eekhoutswijk richting Assen	Afweging en besluitvorming liggen in NPRD/Nota van Antwoord; verdere uitwerking/inpassing gebeurt in gebiedsproces. Bron: Definitief NPRD, p ? (te verifiëren). Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Compensatiebod vraagt middelen van Defensie voor inwoners/gebied, met schillen en inzet op direct geraakten en leefbaarheid; verdeling tussen kernen is onderdeel van de gemeentelijke inzet en onderbouwing richting Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw reactie. We begrijpen de boosheid en het gevoel dat dit over u heen komt en dat u vooral wilt dat compensatie terechtkomt in de kernen die de impact ervaren. Defensie is initiatiefnemer en werkt het vervolg uit. Wij nemen uw signalen mee: verdeling tussen kernen, leefbaarheid en behoud van belangrijke routes zoals het fietspad richting Assen. Het geld voor de compensatie gaat naar de direct getroffen en betrokkenen. In de eind versie van het compensatiebod is dit verduidelijkt.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
67	<p>Ik zou graag een leefbaarheidsfonds voor Hooghalen en Laaghalen willen, waarin, zo lang Defensie hier zit, jaarlijks geld wordt gestort en waarbij dorp kan bepalen wel ermee gebeurt. Verder in een groter wens van ons (woonachtig in Hooghalen 1300 m van de snelweg) dat er een serieuze geluidwal komt ten zuiden van de Smilderweg langs de A28 want we hebben heel veel last (vervolg achterkant:) van het verkeerslawaaai van de A28. En als er dan ook nog geluid/lawaai bij komt van legerhelikopters dan wordt het hier onleefbaar. Graag ook aandacht / maatregelen voor verkeerslawaaai Smilderweg en sluijverkeer over dene weg. Dit geeft ook heel veel overlast. En niet te vergeten de TT-terrein, waarvan we last hebben bij noordwestelijke wind. Kortom: een dorp met aan alle kanten lawaaibronnen en dan komt er nu nog een lawaaibron bij!</p>	<p>Geluid/hinder en stapeling van bronnen is relevant in MER-context; verdere uitwerking/maatregelen en monitoring komen in het vervolgtraject. Bron: PlanMER Samenvatting, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod benoemt leefbaarheidsspoor (Schaal II) en inzet richting Defensie voor fondsen/maatregelen ten gunste van dorpen/gebied. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw uitgebreide reactie. We begrijpen de zorg over stapeling van geluidbronnen en de wens voor structurele steun aan leefbaarheid. Defensie werkt maatregelen verder uit. Wij nemen dit mee in onze inzet via het leefbaarheidsspoor en in het gesprek over hinderbeperking en monitoring.</p>
68	<p>maakt Defensie een eigen afslag naar de A28? graag op de hoogte blijven van de organisatie. Wordt er tijdig bericht gegeven over geluids-overlast t.a.v. oefeningen - helis's e.d</p>	<p>Ontsluiting/logistiek en communicatie over oefenen vallen onder de vervolguitwerking/inpassing door Defensie; participatie/inspraakmomenten zijn benoemd. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod kan 'routes/verkeer' en 'voorspelbaarheid communicatie' als inzet richting Defensie meenemen (Schaal II/uitvoering). Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw vragen. We begrijpen dat u duidelijkheid wilt over ontsluiting richting A28 en tijdige informatie over (geluids)overlast. Defensie werkt dit in het vervolg uit. Wij nemen uw punten mee als concrete vragen voor de uitwerking en voor de informatievoorziening richting inwoners.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
69	<p>In compensatieaanbod: Hinderverwachtingskaart H.3.3 : waar? welke? H3.4 ad3: Persoonlijk - Bedrijven juridisch advies/begeleiding -> bewoners niet? H4.4 Ondernemers -> waarom geen inwoners. Het aanbod is primair te veel gericht op bedrijven. Vergeet de burger niet Graag dmv. fysieke informatie (per post) word ik op de hoogte gehouden</p>	<p>Nota van Antwoord/RO-bronnen gaan over procedure en beantwoording; uw punten gaan vooral over de opzet/toelichting van het compensatiebod en informatievoorziening. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod bevat kaarten/onderdelen en keuzes over ondersteuning; dit signaal raakt aan 'evenwicht bewoners/bedrijven' en 'informatievoorziening'. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw scherpe feedback. U vraagt terecht om vindbare kaarten en om een evenwichtige benadering: niet alleen bedrijven. De informatie over de uitbreiding wordt bijgehouden op onze website en waar noodzakelijk, per post verspreid.</p>
70	<p>Eekhoutswijk hele jaar toegankelijk houden. Gebied ook open voor fietsen/wandelen + Geluidsisolatie woningen (glas); info over wanneer oefeningen (laagvliegen) plaats vinden Fietspad naar Assen graag handhaven!!! (aanvulling achterkant): Compensatie: SUP feesttent oud+nieuw verplaatsen naaar terrein bij zwembad / sporthal. Dit geeft veel overlast naast de overlast die defensie straks geeft.</p>	<p>Toegankelijkheid/openstelling en gebruik/inrichting worden in het gebiedsproces/inpassing uitgewerkt; laagvlieg- en oefeninformatie volgt in de vervolggcommunicatie van Defensie. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Toegankelijkheid en voorzieningen/wensen kunnen onder Schaal II (leefbaarheid/gebied) worden ingebracht; isolatie/maatregelen als inzet onder Schaal I (direct geraakten), als verzoek aan Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u routes en toegankelijkheid wilt borgen en dat u duidelijkheid wilt over oefenmomenten en laagvliegen. Defensie werkt dit in de inpassing verder uit. Wij nemen uw punten mee als inpassingswens (routes) en als vraag voor het maatregelen-/compensatiespoor. Uw aanvullende wens rond lokale overlast (feesttent/SUP) nemen we mee als leefbaarheidsidee binnen het gebiedsspoor.</p>
71	<p>- Waarom de herrie van het TT circuit PLUS die van laagvliegende helicopters. Het is het één of het ander. Anders zal de toeristische aantrekkelijkheid snel verdwijnen.</p>	<p>Geluid/hinder en laagvlieggebieden zijn effectthema's in PlanMER; stapeling van bronnen is relevant voor uitwerking/maatregelen en monitoring. Bron: PlanMER Samenvatting, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod kan leefbaarheid (incl. toeristische/economische aantrekkelijkheid) als gebiedsthema meenemen in Schaal II, als verzoek aan Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen de zorg over stapeling van overlast en de gevolgen voor de aantrekkelijkheid van het gebied. Defensie werkt hinder en maatregelen verder uit. Wij nemen dit mee in onze inzet voor leefbaarheid en voor afspraken over hinderbeperking en monitoring.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
76	Eekhoudswijk toegankelijk houden als route naar Assen-Zuid	Defensie werkt hinder/inpassing verder uit in gebiedsproces; geluid is effectthema. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Compensatiebod: inzet op maatregelen/compensatie voor direct geraakten; huurwoningen vragen ook afstemming met verhuurder. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw toelichting. We begrijpen uw zorgen
73	isolatie woningen actium geluid overlast. Wy zyn in smilde komen wonen voor de rust wy zyn nu bang dat de rust verstoort gaat worden	Zie 72: hinder/geluid wordt in vervolgtraject uitgewerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Zie 72: inzet op Schaal I (direct geraakten) en maatregelopties zoals isolatie als verzoek aan Defensie; huur vraagt afstemming verhuurder. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u zich zorgen maakt over geluid en de kwaliteit van isolatie. Defensie werkt dit verder uit. Wij nemen het mee als signaal
72	We zijn in Smilde komen wonen voor de rust vanuit assen 9 jaar geleden we zijn bang dat door gebrek aan isolatie van het dak en verouderd glas in onze huurwoning van actium er ernstige geluids overlast gaat plaats vinden en dit schaadt ons woon genoot waarvoor wij na smilde zijn verhuisd	Vervolgproces en participatie/inspraakmomenten zijn benoemd door Defensie; uitwerking in gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Compensatiebod: inzet op Schaal I (direct) en Schaal II (gebied), plus communicatie/uitvoering als platform. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u zowel updates wilt over de procedure als zorgen heeft over woongenot en woningwaarde. Defensie werkt het vervolg uit; wij zorgen dat mijlpalen en contactmomenten goed vindbaar zijn en nemen uw punten mee in onze inzet via het compensatiebod.
75	Veel vragen omtrent welke overlast, intensiteit (hoe vaak, wanneer) we kunnen verwachten in ons rustige dorp.	Frequentie/tijden van oefenen en hinder worden in de vervolgfase door Defensie uitgewerkt en gecommuniceerd; participatie/inspraak is voorzien. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).	Compensatiebod kan 'voorspelbaarheid' en hinderbeperking als inzet richting Defensie opnemen; geen garantie, wel vraag namens inwoners. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).	Dank voor uw vraag. We begrijpen dat u vooral wilt weten wat u concreet kunt verwachten (hoe vaak en wanneer). Defensie werkt dit in het vervolg uit. Wij nemen de behoefte aan voorspelbaarheid mee als belangrijk punt in het gesprek met Defensie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
74	<p>Graag op de hoogte houden -> procedure en als het zover is. Oefening ~ graag weten Zorgen om wonen ~ waarde en met name om woongenot</p>	<p>Toegankelijkheid/openbaarheid van routes en inrichting worden in het gebiedsproces/inpassing uitgewerkt. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Past bij Schaal II (leefbaarheid/gebied): bereikbaarheid en routes als inzet richting Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw signaal. We begrijpen dat deze route belangrijk is voor bereikbaarheid. Defensie werkt de inpassing verder uit; wij nemen dit mee als concrete wens voor het inpassingsgesprek.</p>
77	<p>1) De weg naar Assen langs het circuit vanaf Laaghalerveen moet open blijven. 2) -> waarde vermindering huis verloop? Eigen Risico 5%? 3) -> ramen/kozijnen voor geluids overlast ook voor nieuwe bewoners na verkoop?</p>	<p>Route/openbaarheid en inpassing worden in gebiedsproces uitgewerkt; woningwaarde/schade volgt proceslijn in RO (nadeelcompensatie) en nadere uitwerking door initiatiefnemer. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod: inzet Schaal I (direct geraakten) en maatregelenopties (bijv. isolatie) als verzoek aan Defensie; vraag over 'na verkoop' hoort bij spelregels die Defensie moet uitwerken. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw vragen. We begrijpen dat u duidelijkheid wilt over bereikbaarheid én over hoe waardevermindering en mogelijke maatregelen worden behandeld</p>
78	<p>Zorg voor de natuur. Vooral in de kwetsbare periode's in de natuur bijv. broedtijden. Te denken valt aan lijllab bos en Haalerbos in Smilde</p>	<p>Natuurwaarden en effecten maken onderdeel uit van MER-onderbouwing; inpassing/inrichting wordt in gebiedsproces uitgewerkt. Bron: PlanMER Samenvatting, p ? (te verifiëren). Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod: inpassingswensen en gebiedskwaliteit kunnen onder Schaal II worden ingebracht richting Defensie. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen uw aandacht voor kwetsbare periodes in de natuur. Defensie werkt de inrichting en het gebruik verder uit. Wij nemen uw punt mee als concrete inpassingswens: natuurwaarden en kwetsbare periodes moeten herkenbaar worden meegewogen.</p>
79	<p>Zorg dat de laagvliegroutes die gebruikt wordt verdeeld worden over het hele gebied, zodat niet alle geluids overlast op één specifieke gebied plaats vind. Zorg dat er geluids werende maatregelen worden genomen voor de huizen van de bewoners die meer geluids overlast gaan ervaren.</p>	<p>Laagvlieggebieden/helikopters vallen onder de RO-onderbouwing (PlanMER); verdere uitwerking van gebruik en eventuele maatregelen volgt in vervoltraject. Bron: PlanMER Samenvatting, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod: inzet op Schaal I (direct geraakten) voor individuele maatregelen/compensatie als verzoek aan Defensie; spreiding routes is primair Defensie-uitwerking. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen de wens om de belasting door laagvliegen eerlijk te spreiden en om maatregelen te nemen waar woningen extra hinder ervaren. Defensie werkt laagvlieggebruik verder uit. Wij nemen uw punt mee als vraag richting Defensie: heldere keuzes</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
80	<p>Het compensatiebod gelezen te hebben zeg ik; Zorg voor voldoende compensatie geld om Hooghalen leefbaar te houden. We willen graag beter binnen- sport voorziening en woon ruimte. Niet alleen in Beilen.</p>	<p>Verdeling leefbaarheidsinzet is onderdeel van gebiedsafspraken/uitwerking, niet van NPRD-besluit zelf; inpassing gebeurt via gebiedsproces. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Compensatiebod: Schaal II richt zich op leefbaarheid en gebiedsvoorzieningen voor de kernen rond De Haar, als verzoek aan Defensie en ten gunste van inwoners/gebied. Bron: Compensatiebod, p ? (te verifiëren).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen uw wens dat Hooghalen leefbaar blijft en dat voorzieningen en woningruimte aandacht krijgen. Wij nemen dit mee als input voor het leefbaarheidsspoor in het compensatiebod en in de gesprekken met Defensie over een evenwichtige inzet in de kernen die de impact ervaren.</p>
81	<p>Het is goed dat de gemeente een inloop organiseert om ideeën op te halen uit het dorp, maar hopelijk kunnen we voldoende druk uitoefenen op defensie om ruimhartig te compenseren Het is van belang dat de direct omwonenden veel inspraak hebben in de inrichtingsplannen van het gebied. Het zou defensie sieren om dit op een gezamenlijke wijze op te pakken zodat beide inzichten (van gebruik goed naar elkaar) kan worden toegelicht.</p>	<p>Defensie geeft aan dat de aangewezen uitbreidingsrichting verder wordt uitgewerkt in samenhang met het bestaande terrein binnen een lokaal gebiedsproces, met opnieuw inspraak en participatie. Bron: passage in Nota van Antwoord).</p>	<p>In het compensatiebod is 'gebiedsinpassing' onderdeel van de inzet (Schaal II) en vraagt de gemeente Defensie om middelen voor het gebied/voorzieningen; de gemeente faciliteert als platform richting Defensie.</p>	<p>Dank voor uw reactie. Het is begrijpelijk dat u wilt dat direct omwonenden goed betrokken worden bij de inpassing. Defensie is initiatiefnemer en werkt het gebiedsproces uit. Wij nemen uw punt mee als duidelijke wens: een werkbaar participatie-aanpak en zichtbare terugkoppeling over hoe input wordt verwerkt.</p>
82,1	<p>Geluid en/of trilling reductie maatregelen, bv geluidswallen langs de snelweg. Geluidsmetingen met kenteken registratie. Op bepaalde tijden in het weekend geen activiteiten.</p>	<p>Geluid/hinder is een effectthema in MER/PlanMER; concrete maatregelen en tijdvensters worden in het vervolgtraject uitgewerkt door Defensie. Bron: (PlanMER samenvatting of MER).</p>	<p>Compensatiebod gebruikt dit soort voorstellen om Defensie om hinderbeperkende maatregelen te vragen (Schaal I/II afhankelijk van doelgroep/maatregel) en om afspraken over monitoring/uitvoering te organiseren.</p>	<p>Dank voor uw concrete voorstellen. Het is begrijpelijk dat u wilt dat hinder beperkt wordt en dat er duidelijkheid komt over meten en tijden. Defensie werkt maatregelen en het gebruik verder uit. Wij nemen uw punten mee als opties die wij richting Defensie kunnen agenderen in het gesprek over hinderbeperking en monitoring.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
82	Wij zouden als compensatie graag zien dat de weg tussen Hooghalen en Assen aangepakt wordt, minder verkeershinder, geluidswerend asfalt enz. (60 km?).	Verkeersmaatregelen en inpassing worden in het vervolgtraject uitgewerkt; het NPRD wijst de uitbreiding aan maar werkt lokale wegmaatregelen niet uit. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, P 63.	Past onder Schaal II (leefbaarheid/gebied): gemeente vraagt Defensie om compensatie ten gunste van inwoners/gebied; infrastructuurwensen kunnen daarin worden ingebracht als gebiedswens (geen garantie).	Dank voor uw reactie. Verkeershinder en geluidaspecten langs verbindingen zijn begrijpelijke punten. Defensie werkt de inpassing verder uit; wij nemen dit mee als gebiedswens binnen het leefbaarheidsspoor van het compensatiebod, en kijken wat we hierover realistisch kunnen agenderen richting Defensie en andere wegpartners.
83	Openhouden fietsverbindingen (Ook recreatief) is heel belangrijk. Zowel voor ons als inwoners als economisch(toeristen). En compesatie door bijdrage in belangrijke voorzieningen in het dorp (Hooghalen EN Smilde)	Toegankelijkheid/inrichting en participatie worden in het vervolg (gebiedsproces) uitgewerkt door Defensie. Bron: (Nota van Antwoord).	Fietsverbindingen/voorzieningen passen als gebiedswens binnen Schaal II (leefbaarheid/gebied); gemeente vraagt Defensie om middelen voor dorpen/gebied (niet voor de gemeente).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat fietsverbindingen belangrijk zijn, zowel voor inwoners als voor recreatie en economie. Defensie werkt de inpassing verder uit. Wij nemen uw punten mee als gebiedswensen in het leefbaarheidsspoor van het compensatiebod, met aandacht voor zowel Hooghalen als Smilde.
84	Infrastructuur: De Streck aanpakken, bomenrij verwijderen en weg verbreden	Infrastructuurmaatregelen zijn geen NPRD-besluit; ze kunnen wel als omgevingsvraag in het vervolg (gebiedsinpassing) worden besproken.	Past als gebiedswens binnen Schaal II (leefbaarheid/gebied) mits passend en met partners/wegbeheerder; gemeente kan dit richting Defensie inbrengen (geen garantie).	Dank voor uw concrete suggestie. We nemen dit mee als infrastructuurwens. De uitwerking vraagt wel afstemming met de wegbeheerder en een afweging van veiligheid, natuur en kosten.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
85	DRAAG ER ZORG VOOR DAT BIJ DE ONTWIKKELING ALSMEDE ONDERHOUD VAN HET OEFENTERREIN DAT HET VERKEER (TREKKERS MET GROTE KIEPWAGENS & MILITAIRE VOERTUIGEN) NIET OVER DE BOERMARKENWEG WORDEN TOEGESTAAN! DEZE STRAAT IS NIET GESCHIKT VOOR BREDE ZWARE VOERTUIGEN	Aan- en afvoer/logistiek worden in de vervolgfase uitgewerkt door Defensie; het NPRD wijst de uitbreiding aan maar niet de straatroutes. Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, P 63.	Compensatiebod kan routekeuzes en verkeersveiligheid als inzet richting Defensie agenderen (leefbaarheid).	Dank voor uw duidelijke oproep. Het is begrijpelijk dat u zwaar verkeer op een ongeschikte straat wilt voorkomen. Defensie werkt de logistiek verder uit. Wij nemen dit mee als concreet punt voor routekeuzes en afspraken over transport.
86	DRAAG ER ZORG VOOR DAT IN HET LAAGVLIEGGEBIED ZEER DUIDELIJKE INSTRUCTIES & MAATREGELEN WORDEN GENOMEN OM HELICOPTER & DRONE VERKEER MINSTENS 150m VAN DE TWEE BESTAANDE HOOGSPANNINGSLIJNEN (220 & 110kV) VANAF BLIJVEN. UITVAL VAN DEZE KRITISCHE ENERGIE VOORZIENING IS RAMPZALIG VOOR NOORD-NEDERLAND	Laagvlieggebieden/helikopters zijn onderdeel van de RO-onderbouw; operationele veiligheidsinstructies en uitwerking liggen bij Defensie in de vervolgfase. Bron: (exacte P, bijlage laagvlieg/helikopters).	Niet primair compensatie; dit is vooral een veiligheidsrandvoorwaarde die de gemeente kan agenderen richting Defensie. Bron: (compensatiebod passage).	Dank voor uw signaal. Uw punt over veiligheid rond hoogspanningslijnen is belangrijk. Defensie is verantwoordelijk voor veilige uitvoering van vlieg- en droneactiviteiten. Wij nemen dit mee richting Defensie als aandachtspunt voor duidelijke instructies en afstemming met relevante partners.
87	Graag meer duidelijkheid over vliegbeweging van helikopters. Wij hebben een paardenbedrijf aan de Asserweg. Ons land gaat tot Snelweg en grenst dus tot aan het gebied. Voor het houden en weiden van de paarden kan uitbreiding grote gevolgen hebben	Laagvlieggebieden/helikopters en geluid zijn effectthema's in MER/PlanMER; verdere uitwerking (routes, frequentie, communicatie) ligt bij Defensie in vervolgtraject.	Compensatiebod: Schaal I inzet op ruimhartige benadering voor direct geraakten (verzoek aan Defensie). Dit signaal (paardenbedrijf) kan als specifiek aandachtspunt worden ingebracht.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat onzekerheid over helikopterbewegingen grote gevolgen kan hebben voor een paardenbedrijf. Defensie werkt het gebruik en de communicatie verder uit. Wij nemen uw punt mee als specifiek aandachtspunt in het gesprek over voorspelbaarheid, hinderbeperking en de route voor schade/nadeel.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
88	Onze grote zorg, hoeveel overlast en vliegbewegingen gaan we bij en over onze woning krijgen. En wat gaat dit doen met de waarde van onze woning gaat hier ook naar gekeken worden, en worden we hier voor gecompenseerd ?	Defensie werkt effecten, gebruik en maatregelen verder uit in het vervolg (gebiedsproces). Bron: Definitief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, P 64.	Woningwaarde/schade: proceslijn nadeelcompensatie in RO; daarnaast zet gemeente via Schaal I in op ruimhartige individuele compensatie (verzoek aan Defensie).	Dank voor uw reactie. We begrijpen uw zorgen over overlast en woningwaarde. Defensie werkt de uitwerking verder uit. Wij nemen uw punt mee in onze inzet: duidelijkheid over de route voor schade/nadeel (nadeelcompensatie) én onze inzet via Schaal I richting Defensie.
89	Waar blijft de reactie op mijn zienswijze? En dan zou ik graag mijn zienswijze met stelhoudende argumenten beoordeeld zien	De formele beantwoording van zienswijzen is opgenomen in de Nota van Antwoord bij het NPRD. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, P (Bron: – exacte P per zienswijze verschilt).	Niet van toepassing.	Dank voor uw vraag. Het is begrijpelijk dat u uw zienswijze inhoudelijk beantwoord wilt zien. De formele reactie van defensie is opgenomen in de Nota van Antwoord bij het NPRD. Wij kunnen u helpen met de vindplaats/route om uw onderwerp terug te zoeken in die Nota. U kunt ook een afspraak maken met defensie.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
90	Overlast beperken, De waardevermindering van mijn woning moet vergoed worden. Evenals schadevergoeding voor de eventuele overlast en eventuele vermindering vh woongenot, Ik overweeg mijn rechtsbijstand verzekering in te schakelen.	Defensie werkt maatregelen/monitoring en het vervolgproces uit; schade/nadeel wordt in ruimtelijke besluitvorming via procesroutes behandeld. Bron: (specifieke P).	Waardevermindering/schade: proceslijn nadeelcompensatie; daarnaast gemeentelijke inzet via Schaal I (ruimhartig individueel) als verzoek aan Defensie.	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u duidelijkheid wilt over hinderbeperking en over de route voor schade, woongenot en woningwaarde. Defensie werkt het vervolg uit. Wij nemen uw punt mee: uitleg over nadeelcompensatie als procesroute en onze inzet via Schaal I richting Defensie.
91	Hoe wordt overlast beperkt en de schade vergoed, Hoe wordt waardevermindering van mijn woning vergoed. Wij willen ruimhartig vergoed worden. Dit geldt ook voor ons woongenot, wat nog korten dat al geweest is. Onzekerheid geeft stress (boosheid en verdriet.)	Defensie werkt hinderbeperking, monitoring en inpassing verder uit in vervolgtraject/gebiedsproces.	Schade/waardevermindering: proceslijn nadeelcompensatie; daarnaast inzet Schaal I (ruimhartig individueel) als verzoek aan Defensie.	Dank voor uw open reactie. We begrijpen dat onzekerheid en zorgen zwaar kunnen wegen. Defensie werkt maatregelen en het vervolg uit. Wij nemen uw punten mee in onze inzet richting Defensie en zorgen dat in onze Q&A helder staat welke procesroute er is voor schade/nadeel en hoe u vragen kunt stellen.
92	Wat gebeurt er met onze zienswijze Tot nu toe alleen een bevestigingsbewijs met een nummer gehad. Nu graag een stevig onderbouwde reactie hierop. Waarom is Defensie zo slecht in communicatie en transparantie. Defensie gaat savonds naar huis en wij blijven met de gevolgen zitten.	Beantwoording van zienswijzen staat in de Nota van Antwoord; Defensie/Rijk is verantwoordelijk voor die formele beantwoording en de toelichting. Bron: Nota van Antwoord op ontwerp NPRD, P (Bron: – exacte P per onderwerp verschilt).	Niet van toepassing.	Dank voor uw reactie. We begrijpen uw behoefte aan een goed onderbouwde en navolgbare reactie. De formele beantwoording staat in de Nota van Antwoord. Wij kunnen u helpen om de juiste vindplaats te vinden en nemen uw signaal mee dat transparantie en uitleg beter moeten.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
93	<p>Juridische ondersteuning zodat Defensie niet achteraf kan zeggen; Dan hadden jullie dit of dat maar moeten ondernemen of achterwege moeten laten, omdat dit dan de schadevergoeding kan beïnvloeden en Defensie er wel heel makkelijk afkomt.</p>	<p>Formele routes voor schade/nadeel horen bij de ruimtelijke besluitvorming en de uitvoering die Defensie uitwerkt; de gemeente kan geen juridisch advies geven in de reactienota.</p>	<p>Compensatiebod: inzet Schaal I op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (verzoek aan Defensie); bewoners vragen behoefte aan duidelijke spelregels.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u zekerheid zoekt over wat u nu wel of niet moet doen. De formele spelregels voor schade/nadeel worden in het vervolgtraject uitgewerkt. Wij zorgen dat we in onze informatievoorziening zo duidelijk mogelijk zijn over processtappen en vindplaatsen, zonder juridisch advies te geven.</p>
94	<p>Concept pagina 23 8.2 Compensatie voor direct getroffen? Defensie wordt directe buur Laaghalerveen Wat wordt precies => ruimh. compensatie</p> <p>Wanneer meer duidelijkheid vervolg? Bovenstaande.</p>	<p>Defensie geeft aan dat aangewezen uitbreidingsrichtingen verder worden uitgewerkt binnen lokaal gebiedsproces met participatie; daar wordt ook duidelijkheid over vervolgstappen gegeven. Bron: (Nota van Antwoord).</p>	<p>Compensatiebod (Schaal I) zet in op ruimhartige individuele compensatie voor direct getroffen (verzoek aan Defensie) en beschrijft het schillenmodel.</p>	<p>Dank voor uw vragen. We begrijpen dat u wilt weten wat 'ruimhartig' concreet betekent en wanneer er meer duidelijkheid komt. Defensie werkt het vervolg (gebiedsprocesplanning en uitwerking) verder uit. Wij nemen uw vragen mee als kernpunt in onze inzet richting Defensie: helderheid over vervolgstappen en over de invulling voor direct getroffen.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
95	<p>Kunnen we nog verzoenlijk in de tuin zitten? Zorgen: Kunnen wij nog gewoon slapen? lawaai,als ik klanten in de salon heb hoeveel lawaai komt er en wat is de schade ervan is er compensatie voor ondernemers en huiseigenaren. Komt er geluidswal bij de snelweg? compensatie want je huis wordt minder waard en niemand wil het meer kopen.</p>	<p>Geluid/hinder en laagvliegen zijn effectthema's in MER/PlanMER; concrete uitwerking van maatregelen en impact op omgeving volgt in vervolgetraject.</p>	<p>Schade/waardevermindering: proceslijn nadeelcompensatie + inzet Schaal I voor direct geraakten (verzoek aan Defensie). Ondernemers aan huis kunnen als specifiek aandachtspunt worden ingebracht.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen uw zorgen over rust</p>
96	<p>Kunnen we straks nog slapen? of ontspannen in de tuin zitten? Wordt ons huis straks minder waard? En onze bedrijven? (Kapsalon/Consultancy bureau). Worden wij ook gecompenseerd? En als wij weg willen en niemand wil ons huis/bedrijf kopen???</p>	<p>Zie 95: vervoluitwerking door Defensie (maatregelen/gebruik) in gebiedsproces.</p>	<p>Zie 95: nadeelcompensatie als procesroute + Schaal I inzet (verzoek aan Defensie).</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen de zorgen over rust</p>
97	<p>Geen Vluchten over het dorp Compensatieseld moet naar (promotie groep Hooghalen)</p>	<p>Laagvlieggebieden/helikopters zijn onderdeel van RO-onderbouwing; exacte routekeuzes/spreiding worden in vervolfase uitgewerkt door Defensie.</p>	<p>Besteding van middelen voor leefbaarheid kan als wens onder Schaal II worden ingebracht (verzoek aan Defensie), maar afwegingen volgen later.</p>	<p>Dank voor uw reactie. We begrijpen uw wens om laagvliegbewegingen niet over de kern te laten gaan. Defensie werkt de uitwerking verder uit. Uw suggestie over besteding voor Hooghalen nemen wij mee als gebiedswens binnen het leefbaarheidsspoor van het compensatiebod.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
101	Zorgen over de invulling van de Eekhoutswijk. Komt er een bepaalde bufferzone?	Inpassing/inrichting en de bespreking van zorgen worden in het gebiedsproces uitgewerkt dat Defensie opstelt. Bron: (Nota van Antwoord).	Als het gaat om maatregelen/inpassing rond woonomgeving, kan dit als concrete wens in Schaal II worden ingebracht; als het gaat om direct nadeel/schade: proceslijn nadeelcompensatie en inzet Schaal I (verzoek aan Defensie).	Dank voor uw vraag. We begrijpen dat u wilt weten wat de invulling rond Eekhoutswijk wordt en of er een buffer wordt voorzien. Defensie werkt de inpassing verder uit. Wij nemen uw vraag mee als concreet inpassingspunt richting Defensie.
102	Toegankelijkheid van het terrein borgen aub (wandelen/fietsen)	Defensie geeft aan dat inrichting/gebruik en participatie in het gebiedsproces verder worden uitgewerkt.	Toegankelijkheid/recreatie kan als gebiedswens onder Schaal II worden ingebracht (verzoek aan Defensie).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat toegankelijkheid voor wandelen en fietsen belangrijk is. Defensie werkt de inrichting verder uit. Wij nemen dit mee als duidelijke inpassingswens in onze inzet richting Defensie.
103	graag contact over planontwikkeling op weiland achter de groenkampen, nabij viaduct A28	Planontwikkeling op een specifiek weiland kan samenhangen met vervolg-inpassing/verwerving door Defensie; concrete plannen worden in vervolgtraject uitgewerkt.	Niet van toepassing.	Dank voor uw bericht. We begrijpen dat u contact wilt over een concreet perceel en mogelijke planontwikkeling. Dit hangt samen met de vervolgstappen van Defensie. Wij nemen uw verzoek op en zorgen dat u via de officiële contactroute de juiste ingang krijgt.
104	behoud + versterken van voorzieningen van belang. Dorpshuis, opritten, o.l.v. dorpsbelangen uit te keren.	Niet direct RO-technisch; voorzieningen zijn onderdeel van gebiedsafspraken/leefbaarheid die in vervolg en gebiedsproces kunnen terugkomen.	Voorzieningen passen onder Schaal II (leefbaarheid/gebied) als wens/inzet richting Defensie (ten gunste van inwoners/gebied).	Dank voor uw reactie. We begrijpen dat u voorzieningen wilt behouden en versterken en dat u een rol ziet voor dorpsbelangen. Wij nemen dit mee als wens binnen het leefbaarheidsspoor
105	verzoek tot contact met defensie	Defensie is initiatiefnemer; contactmomenten en participatie/inspraak horen bij het vervolgtraject.	Niet van toepassing.	Dank voor uw bericht. We begrijpen dat u rechtstreeks contact met Defensie wilt. Wij zorgen dat u via de officiële contactkanalen en de beschikbare contactmomenten de juiste ingang krijgt.

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
106	<p>Wij als inwoners Hooghalen willen graag hier op reageren, met name schade door overlast en compensatie hiervoor. Wij liggen met groen land tussen de oude Asserweg Hooghalen Assen en de Spoorwegen net beilen/Assen. Wij hebben paarden met veulens hier in de wei landen lopen wat goed is afgerasterd met stoom lint enz enz. Mijn vraag is dan ook mocht er een ongeluk gebeuren of op de secundaire weg Hooghalen /Assen of op het spoor net door de overlast Defensie ??? . En dat kan heel makkelijk zijn met dodelijke afloop in het zwaarste geval. Hoe is zulke schade geregeld ? en de compensatie hier voor. Wij fokken zo n 50 jaar met paarden in Dressuur en hebben daar in veel opgebouwd qua prediaten en sport. (tot in de 4e /5e generatie) Dus het zijn dieren met een hoge kwaliteit (levens werk dus). Mijn grote zorg is dan ook, als er wat gebeurd, hoe dit op gelost wordt qua compensatie.</p>	<p>Effecten van laagvliegen/geluid en uitwerking van gebruik en veiligheidsmaatregelen worden door Defensie in vervolgfase uitgewerkt.</p>	<p>Schade/waardevermindering: proceslijn nadeelcompensatie in RO + gemeentelijke inzet via Schaal I op ruimhartige individuele compensatie voor direct geraakten (verzoek aan Defensie).</p>	<p>Dank voor uw uitgebreide reactie. We begrijpen uw zorg, zeker met paarden en veulens in de nabijheid van weg en spoor. Defensie werkt het gebruik, veiligheidsmaatregelen en de afhandeling van schade/nadeel verder uit. Wij nemen uw punten mee in onze inzet richting Defensie: duidelijke spelregels, een meld- en afhandelroute en aandacht voor veiligheid rond dieren en verkeer.</p>

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
107	Nu is mijn vraag wat voor compensatie krijgen wij? En wat gaat dit met mijn woning doen die binnen kort in de verkoop gaat?	Mail is eerder schriftelijk beantwoord.	Mail is eerder schriftelijk beantwoord.	Dank u wel voor uw mail en jammer dat u niet aanwezig kon zijn. Ik begrijp uw zorgen om de overlast. In deze mail wil ik uw vragen beantwoorden op basis van de huidige informatie en stand van zaken. Uiteraard zijn er in Nederland wettelijke regels hoe je overlast moet beperken, ook voor defensie geldt dit. Dit worden mitigerende maatregelen of ook wel planschade genoemd. Ook waardedaling van een woning valt hieronder. Het compensatie bod is bedoeld defensie te vragen om compensatie. Mocht defensie dit gaan doen, dan moet er uiteraard gesproken worden over hoe dit verder wordt opgepakt. in het compensatie bod is niet te lezen om welke bedragen het gaat voor het gebied of woning. Wel wordt ook aandacht gevraagd voor schrijnende gevallen bijvoorbeeld bij woningverkoop. Op dit moment is daar geen regeling voor.
108	Ik ervaar aanzienlijke overlast door defensieoefeningen, met name door extreem laag overvliegende helikopters en mogelijk ook droneverkeer. Dit roept vragen op over wat deze ontwikkelingen betekenen voor onze privacy als huurders. Daarnaast acht ik het van belang dat er wordt gekeken naar betere isolatie van woningen, gezien de aanhoudende geluidsoverlast en de mogelijke verdere uitbreiding van activiteiten. Denk hierbij aan	Mail is eerder schriftelijk beantwoord.	Mail is eerder schriftelijk beantwoord.	Dank u wel voor je mail met uw reactie op en vragen over de plannen van Defensie bij De Haar. We waarderen het zeer dat u de tijd hebt genomen om zorgen, aandachtspunten en ervaringen met ons te delen. Voor veel betrokkenen gaat het om grote impact op hun leefomgeving, toekomst of bedrijf. Dat realiseren we ons goed. In

Nr	Reactie	RO technisch antwoord defensie	Technisch antwoord compensatiebod gemeente	Reactie voor indiener
	<p>bijwijze van kunststofkozijnen, tripple+ Glas Woningen isoleren wat allemaal weer voor betere demping van kan zorgen.. aangezien veel woningen hier ook huurwoningen betreffen. Het dorp waar ik bijna tien jaar geleden ben komen wonen, stond bekend om zijn rust en natuurlijke omgeving. Het vooruitzicht dat deze rust zal verdwijnen en dat onze mooie natuur en flora rondom het dorp schade zullen oplopen, baart mij grote zorgen. Tevens betreur ik het verdwijnen van de enige winkel in de omgeving waar verse boerenproducten verkrijgbaar zijn, evenals het feit dat meerdere boeren delen van hun erf moeten afstaan. Dit alles roept de vraag op: waar ligt de grens? Zal ik in de zomer nog in alle rust in mijn tuin kunnen genieten, of behoort dat binnenkort tot het verleden? Ik woon aan de rand van Smilde en ervaar inmiddels al minimaal een half jaar regelmatig geluidsoverlast. Het gevoel dat deze ontwikkelingen steeds dichterbij komen, maakt mij ongerust. Ik vrees dat huurders mogelijk ruimte moeten maken en verder het dorp in moeten verhuizen, omdat defensie blijft uitbreiden. Waar moeten wij straks naartoe? En wat betekent dit alles voor ons welzijn?</p>			<p>Nederland zijn er wettelijke regels om overlast te beperken, deze gelden ook voor Defensie. Dit worden mitigerende maatregelen of ook wel planschade genoemd. Ook waardedaling van vast- of onroerend goed valt hieronder. Financiële compensatie zoals planschade geldt wettelijk alleen voor pandeigenaren. Het compensatiebod is bedoeld Defensie te vragen om compensatie, niet alleen ruimhartig voor de overlast en schade. Maar daar bovenop ook voor verlies van kwaliteit van leven en toekomstperspectief. Mocht Defensie gaan compenseren, dan gaan zij hier vorm aan geven in een gebiedsproces met alle betrokkenen. Huurders moeten in een gebiedsproces op dezelfde manier betrokken worden als woningeigenaren. Huurders hebben recht op informatie, kunnen deelnemen aan bijeenkomsten en mogen hun mening geven. Zij profiteren van maatregelen die de leefomgeving verbeteren. Defensie kan bekijken in overleg met alle betrokkenen of er aanvullende mogelijkheden zijn via het gebiedsfonds of leefbaarheidsmaatregelen waar ook huurders van profiteren.</p>

5. Een breed draagvlak voor een gebied in balans

De volgende partijen hebben het onderliggend compensatiebod onderschreven of hun steun daaraan betuigd:

- Stichting Bewonersplatform Smilde
- Bewoners Boermarkeweg Hooghalen
- Buurt Asserweg, Paradijsweg, Geelbroekerweg
- Belangenvereniging Hijbel Hijken
- Belangengroep Eekhoutswijk Smilde
- Burgerinitiatief Behoud Laaghalerveen e.o.
- Ondernemersvereniging Hooghalen Hijken
- Ondernemersvereniging Smilde
- Vereniging voor Dorpsbelangen Hooghalen, Laaghalen en Laaghalerveen
- Stichting Welzijn Hooghalen
- Provincie Drenthe
- Land- en Tuinbouw Organisatie Noord
- Gemeente Assen